

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องรวมถึงงานวิจัยต่างๆ
ที่สอดคล้องกัน โดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

๒.๑.๑ ความหมายของประสิทธิภาพ

๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

๒.๑.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายประสิทธิภาพการจัดการเรียนสอน

๒.๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแต่ละด้าน

๒.๓.๑ ความหมายและแนวคิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน๔ ด้าน

๑) ด้านการวิเคราะห์หลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

๒) ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้

๓) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้

๔) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

๒.๔.๒งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

๒.๔.๓งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

๒.๑.๑ ความหมายของประสิทธิภาพ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพไว้ทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับที่ ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่าประสิทธิภาพว่า หมายถึงความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการทำงาน^๑

รพี แก้วเจริญและจิตยา สุวรรณชฎ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพหมายถึงความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงปัจจัยนำเข้าหรือความพึงพอใจ^๒

รัตน์ บัสนธ์ ได้ให้ความหมายของคำว่าประสิทธิภาพของโครงการหมายถึง การดำเนินงานของโครงการนั้นๆ บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้ โดยใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานน้อยที่สุดหรือประหยัดที่สุดโดยได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า^๓

Katz และ Kahn (เคทซ์และค่าน) กล่าวว่าประสิทธิภาพคือส่วนประกอบสำคัญของประสิทธิผล ประสิทธิภาพขององค์กรนั้นหมายถึง การบรรลุเป้าหมาย (Goal attainment) ขององค์กร ในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้น ปัจจัยประกอบด้วย การฝึกอบรมประสบการณ์ ความรู้สึกรู้สีกพันกับองค์กรยังมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพขององค์กรด้วย^๔

John D. Millet ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพว่า หมายถึงผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษยและได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงานนั้นๆด้วย^๕

Herbert A. Simon ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้คล้ายคลึงกับ Millet คืองานใดจะมีประสิทธิภาพสูงที่สุดนั้นได้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับ ผลผลิต

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๔ พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชั่น จำกัด. ๒๕๔๔), หน้าที่ ๒๑๓.

^๒รพี แก้ว เจริญและจิตยา สุวรรณชฎ, การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของราชการตำรวจในระดับนักบริหารอาวุโส, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐), หน้า ๕.

^๓รัตน์ บัสนธ์, การประเมินผลโครงการวิจัยเชิงปริมาณ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทคอตแพคท์พรีน จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕.

^๔Kat, Daniel and Kahn, *The Social psychology of Organization*, (New York :JohnWiley, 1978). p.226.

^๕John D. Millet. *Management in the Public service* [New York :MacGraw-Hill Book company 1954]p.228.

(Output)ที่ได้รับออกมา ดังนั้นประสิทธิภาพเท่ากับผลผลิตลบด้วยปัจจัยนำเข้า และถ้าเป็นการบริหารราชการและองค์กรของรัฐแล้ว ต้องบวกความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Satisfaction) เข้าไปด้วย^๖

Ryon T.A. and Smith ยังได้กล่าวถึงประสิทธิภาพที่เกิดจากบุคคล (Human Efficiency)ว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ในแง่บวกกับสิ่งทุ่มเทและลงทุนให้กับงาน ทั้งนี้ประสิทธิภาพในการทำงานนั้นมองจากแง่มุมของการทำงานของแต่ละบุคคลโดยพิจารณาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้กับงาน เช่น ความพยายาม กำลังงาน กับผลลัพธ์ที่ได้จากงานนั้นๆ^๗

ส่วนชูป กาญจนประการ สรุปความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้คล้ายคลึงกับการบริหารธุรกิจ แต่เป็นการบริหารงานในระบบราชการและบวกกับความพึงพอใจไว้ด้วยกล่าวคือประสิทธิภาพเป็นแนวความคิดหรือความมุ่งมาดปรารถนาในการบริหารงานในระบบประชาธิปไตยในอันที่จะให้การบริหารราชการได้ผลสูงสุดคุ้มค่ากับการที่ได้ใช้จ่ายกับภาษีอากรในการบริหารงานของประเทศ และจะต้องก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชนด้วย^๘

สมพงศ์ เกษมสิน ได้สรุปความหมายของประสิทธิภาพไว้ว่า หมายถึง การดำเนินงานให้เป็นไปตามที่คาดไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การทำงานที่ต้องการให้ได้รับประโยชน์สูงสุด และการพิจารณาว่า งานใดมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ต้องพิจารณาจากผลงานเป็นหลัก^๙

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสำเร็จ ความสมบูรณ์ การบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่ร่วมกันตั้งวัตถุประสงค์แล้วร่วมกันทำวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิผลสูง ได้มาตรฐาน รวดเร็ว ต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น ประสพการณ์ การฝึกอบรม ความรู้ ความสามารถ และความสามัคคี เป็นต้น ของคนในหน่วยงานนั้นๆ อันจะก่อให้เกิดความพอใจแก่ประชาชนโดยรวม

^๖ Herbert A. Simon. **Administrative behavior**. [New York: The Mc Millett company 1960] p.222.

^๗ Ryon T.A. and Smith. **Management in the Public service**. The best for Effective [New York : MacGraw-Hill Book 1954] p.132.

^๘ ส่วนชูป กาญจนประการ, **แบบผู้นำ**, วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ.๒๕๕๒), หน้า ๔๐.

^๙ สมพงศ์ เกษมสิน, **การบริหารงานบุคคลแผนใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เกษมสุวรรณ พ.ศ. ๒๕๑๙), หน้า ๒๐.

๒.๑.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้มากมาย ท่าน ดังนี้

ดิน ปรัชญพฤทธิ ได้แนวคิดไว้ว่า การสนับสนุนให้มีวิธีการบริหารที่จะได้รับผลมากที่สุด โดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด นั่นก็คือ การลดค่าใช้จ่ายด้วยวัตถุและบุคลากรในขณะที่พยายามเพิ่มความแน่นอนตรงกับความเร็วความราบเรียบของการบริหารให้มากขึ้น^{๑๐}

พิพัฒน์ เอกภาพพันธ์ ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ถ้าพิจารณาว่างานใดมีประสิทธิภาพสูงที่สุดนั้นให้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลผลิต (output) ที่ได้รับออกมาเพราะฉะนั้นตามทฤษฎีนี้ประสิทธิภาพจึงเท่ากับผลผลิตลบด้วยปัจจัยนำเข้าและถ้าเป็นการบริหารราชการและองค์การของรัฐบาลก็ควรบวกกับความพึงพอใจของผู้บริการ (satisfaction) เข้าไปด้วยซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$E = Z (O-I) + s$$

E = efficiency คือ ประสิทธิภาพของงาน

O = out put คือ ผลผลิตที่ได้รับออกมา

I = input คือ ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป

S = satisfaction คือ ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา^{๑๑}

วิรัช สงวนวงศ์วาน ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ประสิทธิภาพของการบริหารงานจะเป็นเครื่องชี้ความเจริญก้าวหน้าหรือความล้มเหลวขององค์การ งานที่สำคัญของผู้บริหารองค์การก็คืองานในหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งเหมือนกันเป็นสากลไม่ว่าเป็นองค์การขนาดใด มีจุดประสงค์ใด จะเป็นเครื่องมือช่วยให้การบริหารหรือการจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารที่ชาญฉลาดจะต้องเลือกการบริหารที่เหมาะสมกับองค์การของตนในสถานการณ์ต่างๆ และนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์การมากที่สุด^{๑๒}

^{๑๐}ดิน ปรัชญพฤทธิ, **ทฤษฎีองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๓๙๑.

^{๑๑}พิพัฒน์ เอกภาพพันธ์, **ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓๐.

^{๑๒}วิรัช สงวนวงศ์วาน, **การจัดการพฤติกรรมองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่นอินโดไชน่า, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๕.

อุทัย หิรัญโต ประสิทธิภาพในทางราชการหมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจและเป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์ (Human satisfaction and benefit produced) และยังต้องพิจารณาคุณค่าของสังคมโดยการนำเวลาเข้ามาพิจารณาด้วย^{๑๓}

ธงชัย สันติวงษ์ สรุปความว่าประสิทธิภาพหมายถึงกิจกรรมทางด้านการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวิธีการ ซึ่งหน่วยงานพยายามที่กำหนดให้ทราบว่า พนักงานของตนสามารถปฏิบัติงานได้ดีมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด^{๑๔}

ทิพาวดี เมฆสวรรค์ สรุปความว่าประสิทธิภาพในระบบราชการมีความหมายรวมถึงผลิตภาพและประสิทธิภาพ โดยประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดได้หลายมิติ ตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการพิจารณา

๑. ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต (Input) ได้แก่ การใช้ทรัพยากรในการบริหารคือ คน เงิน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัดคุ้มค่าและเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

๒. ประสิทธิภาพของกระบวนการบริหาร (Process) หมายถึงการทำงานได้ถูกต้องมาตรฐาน รวดเร็วและใช้เทคโนโลยีที่สะดวกกว่าเดิม

๓. ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ได้แก่ การทำงานที่มีคุณภาพเกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดผลกำไร ทนเวลา ผู้ปฏิบัติมีจิตสำนึกที่ดีต่อการทำงานและบริการเป็นที่พอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ^{๑๕}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การทำงานที่มีคุณภาพที่บริหารงานอย่างชาญฉลาดในการทำงานให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆได้อย่างดีเยี่ยมและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กรมากที่สุด

๒.๑.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

เบเกอร์และนูฮาวเซอร์ (Becker and Nuhauser) ได้เสนอตัวแบบจำลองเกี่ยวกับประสิทธิภาพขององค์กร (model of organization efficiency) โดยได้กล่าวว่าประสิทธิภาพขององค์กร นอกจากจะพิจารณาถึงทรัพยากร เช่น คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นปัจจัยนำเข้า และ

^{๑๓}อุทัย หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ พ.ศ.๒๕๒๕), หน้า ๑๒๓.

^{๑๔}ธงชัย สันติวงษ์, ทฤษฎีองค์กร, (กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ ๒ : สำนักพิมพ์สมหมายการพิมพ์ พ.ศ.๒๕๒๖), หน้า๑๔๘.

^{๑๕}ทิพาวดี เมฆสวรรค์, การส่งเสริมประสิทธิภาพในส่วนราชการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

ผลผลิตขององค์กร คือ การบรรลุเป้าหมายแล้ว องค์กรในฐานะที่เป็นองค์กรระบบเปิด (open system) ยังมีปัจจัยประกอบอื่นๆ อีกดังแบบจำลองในสมมติฐานต่อไปนี้^{๑๖}

๑. หากสภาพแวดล้อมในการทำงานขององค์กรมีความซับซ้อนต่ำ (Low task environment complexity) หรือมีความแน่นอน (Certainty) มีการกำหนดระเบียบในการทำงานขององค์กรอย่างละเอียด แนชัด จะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพขององค์กรมากกว่าองค์กรที่มีสภาพแวดล้อมในการทำงานยุ่งยากซับซ้อนสูง (High task environment complexity) หรือมีความไม่แน่นอน (Uncertainty)

๒. การกำหนดระเบียบปฏิบัติชัดเจน เพื่อเพิ่มผลผลิตการทำงานที่มองเห็นได้มีผลทำให้ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย

๓. ผลการทำงานที่มองเห็นได้ สัมพันธ์ในทางบวกกับประสิทธิภาพ

๔. หากพิจารณาควบคู่กัน จะปรากฏว่าการกำหนดระเบียบปฏิบัติอย่างชัดเจนและผลการทำงานที่มองเห็นได้ มีความสัมพันธ์มากขึ้นต่อประสิทธิภาพ มากกว่าค่าตัวแปรแต่ละตัวตามลำพัง

ซุมัคคี ชุมนม อ้างในเซลิติก (Zaleanick) และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า ในการจะปฏิบัติงานให้ได้ผลดีหรือไม่นั้น ผู้ปฏิบัติงานจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งภายนอกและภายใน (External and internal need) ซึ่งหากได้รับการตอบสนองแล้วย่อมหมายถึงการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่าง^{๑๗}

ความต้องการภายนอก ได้แก่

๑. รายได้หรือค่าตอบแทน
๒. ความมั่นคงปลอดภัยในการปฏิบัติงาน
๓. สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี
๔. ตำแหน่งหน้าที่

ความต้องการภายใน ได้แก่

๑. ความต้องการได้รับการยอมรับจากหมู่คณะ
๒. ความต้องการแสดงความรู้สึเกี่ยวกับความรักภักดี ความเป็นเพื่อนและความรัก

^{๑๖} Becker, John and D Nuhauser, **The Efficient Organization**, (New York : Elsevier Scientific publishing, 1975), p.9.

^{๑๗} ซุมัคคี ชุมนม, “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ : กรณีศึกษา เขตการศึกษา ๑๐”, **วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๘๑.

๓. ความต้องการในศักดิ์ศรีของตนเอง

ซ้ำเรื่อง พุฒพรหม ได้กล่าวถึง แนวคิดของ Thomas j. Peters ซึ่งเสนอปัจจัย ๗ ประการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในองค์กรคือ^{๑๘}

๑. กลยุทธ์ (Strategy) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดภารกิจ การพิจารณาจุดอ่อนและจุดแข็งภายในองค์กร โอกาสและอุปสรรคภายนอก

๒. โครงสร้าง (structures) โครงสร้างและขนาดองค์กรที่เหมาะสมจะช่วยให้การปฏิบัติงาน

๓. ระบบ (System) ขององค์กรที่จะบรรลุเป้าหมาย

๔. แบบ (Styles) รูปแบบของการบริหารของผู้บริหารเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

๕. บุคลากร (Staff) ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กร

๖. ความสามารถ (Skill)

๗. ค่านิยม (Shared values) ค่านิยมร่วมของคนในองค์กร

ยุทธพงษ์ พงศกรนภดล ศึกษา เกี่ยวกับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคของโรงเรียนประถมและมัธยมโดยวิธี Data Envelopment Analysis มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนทั้ง ๒ กลุ่ม การศึกษาจะใช้วิธี Data Envelopment Analysis เพื่อวัดระดับความมีประสิทธิภาพทางเทคนิคของโรงเรียนตามแนวคิดของการประมาณขอบเขตการผลิต (frontier production function) และใช้แบบจำลอง Tobit ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพกับปัจจัยอื่นๆ^{๑๙}

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ยังมีการดำเนินงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ โดยโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะเป็นโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพมากกว่า โรงเรียนเอกชนซึ่งมีสภาพการแข่งขันที่สูงกว่ามีแนวโน้มมีประสิทธิภาพสูงกว่าโรงเรียนรัฐบาล สภาพแวดล้อมที่ดีของเขตที่ตั้งโรงเรียนมีแนวโน้มที่เป็นบวกต่อประสิทธิภาพโรงเรียน จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยแวดล้อมต่างๆนอกจากการใช้ทรัพยากรของโรงเรียนเองมีผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน โดยสภาพการแข่งขันระหว่างโรงเรียนที่สูง ทำให้

^{๑๘}ซ้ำเรื่อง พุฒพรหม, **ทฤษฎีองค์กรประสิทธิภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗.

^{๑๙}ยุทธพงษ์ พงศกรนภดล, **การวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคของโรงเรียนประถมและมัธยมโดยวิธี Data Envelopment Analysis**, (กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า ๕๕..

โรงเรียนมีความพยายามที่จะใช้ปัจจัยอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนั้น สภาพของชุมชนในเขตที่ตั้งของโรงเรียนโดยชุมชนที่มีความเป็นอยู่ที่ดี มีแนวโน้มที่จะทำให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนได้อย่างเต็มที่ ทำให้โรงเรียนที่มีสภาพชุมชนที่ดีมีแนวโน้มมีประสิทธิภาพสูง

สุภาพร แซ่หลู่ ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดการกองทุนหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านจำนวน ๓๙ จังหวัด จากฐานเพื่อการบริหารงานพัฒนาชุมชนแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของกรมการพัฒนาชุมชน ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยการนำไปวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์ของจังหวัดในแต่ละภาคของประเทศไทย เพื่อหาจังหวัดที่มีประสิทธิภาพดีที่สุดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของประเทศไทย โดยใช้วิธี Data Envelopment Analysis (DEA) ซึ่งเป็นโปรแกรมคณิตศาสตร์เชิงเส้นที่ใช้ในการวัดประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์การชนิดหนึ่ง^{๒๐}

ผลการศึกษา การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคเหนือ จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด จากการวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์ของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคเหนือ พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๘๓๓

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด จากการวิเคราะห์ดัชนีเชิงเทคนิคสัมพัทธ์ของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์เฉลี่ยเท่ากับ ๐.๖๒

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคกลาง จังหวัดสระบุรีเป็นจังหวัดที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์ของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคกลางพบว่า ค่าดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์เท่ากับ ๐.๘๘๑

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคตะวันออกจังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีเชิงเทคนิคสัมพัทธ์ของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคตะวันออก พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์เฉลี่ยเท่ากับ ๐.๙๕๘

การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีประสิทธิภาพดีที่สุด จากการวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์ของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคใต้ พบว่า ดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์เฉลี่ยเท่ากับ ๐.๙๖๙

เมื่อนำจังหวัดที่มีประสิทธิภาพดีที่สุดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในแต่ละภาคมาวิเคราะห์หาจังหวัดที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในประเทศไทย

^{๒๐} สุภาพร แซ่หลู่, การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๔๘), หน้า ๗๘..

พบว่า จังหวัดสระแก้วเป็นจังหวัดที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของประเทศไทย จากการวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์ของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของจังหวัดที่มีประสิทธิภาพที่ดีที่สุดในแต่ละภาค พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคสัมพัทธ์เท่ากับ ๐.๘๑๙

ถวิล นิลใบ ศึกษาประสิทธิภาพรายจ่ายการศึกษาของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินงบประมาณการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในทั้ง ๗๕ จังหวัดของประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว งานศึกษาได้ใช้วิธี Free Disposal Hull (FDH) เพื่อเป็นกรอบการวัดประสิทธิภาพรายจ่ายด้านการศึกษารายจังหวัด ภายใต้วิธี FDH จะทำการวิเคราะห์ผ่านเส้นขอบการผลิต (production frontier) ที่สร้างขึ้นโดยกำหนดให้รายจ่ายเพื่อทำการศึกษากลายเป็นปัจจัยการผลิตและใช้ผลรวมของคะแนนสอบระดับชาติแทนผลผลิตหรือผลลัพธ์ทางการศึกษา ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้^{๒๑}

ผลการประเมินประสิทธิภาพรายจ่ายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สรุปได้ดังนี้

๑. จังหวัดที่มีการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงสุด มี ๒ จังหวัดคือ นนทบุรีและระยอง

๒. จังหวัดที่มีประสิทธิภาพต่ำใน ๑๐ จังหวัดสุดท้าย ได้แก่ กาฬสินธุ์ อุตรดิตถ์ นครราชสีมา ขอนแก่น นราธิวาส ชัยนาท สุรินทร์ หนองบัวลำภู ร้อยเอ็ดและยโสธร ทุกจังหวัดยกเว้นจังหวัดนราธิวาสอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓. ในภาพรวมจะเห็นว่า คะแนนประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ทั้ง ๗๕ จังหวัดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๘๙ หมายความว่าประสิทธิภาพของการจัดการศึกษามีค่าต่ำกว่าระดับที่มีประสิทธิภาพร้อยละ ๑๑

ผลการประเมินประสิทธิภาพรายจ่ายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ สรุปได้ดังนี้

๑. จังหวัดที่มีการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงสุดมี ๔ จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต สมุทรปราการ นนทบุรี และระยอง

๒. จังหวัดที่มีประสิทธิภาพต่ำใน ๑๐ จังหวัดสุดท้าย ได้แก่ กาฬสินธุ์ อุตรดิตถ์ สิงห์บุรี ยโสธร พิษณุโลก ร้อยเอ็ด นครราชสีมา อ่างทอง ชัยนาท และสตูล จังหวัดในกลุ่มนี้มีค่าคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยภายในกลุ่มเท่ากับ ๐.๗๔

๓. คะแนนประสิทธิภาพทั้ง ๗๕ จังหวัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๐.๘๔ หมายความว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่มีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ทำได้ต่ำกว่าที่มีประสิทธิภาพสูงร้อยละ ๑๖

^{๒๑} ถวิล นิลใบ, ประสิทธิภาพของนโยบายการคลังของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๖๗.

ผลการศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ในการบรรลุผลสำเร็จทางการศึกษาไม่ได้หมายถึงแต่เพียงว่าเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาเท่านั้น หากแต่ต้องให้ความสนใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณด้วย

อัครพงศ์ อ้นทอง และมิ่งสรรพ ขาวสะอาด ศึกษาการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพในการจัดการของโรงแรมในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๔๒ แห่ง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยการประยุกต์ใช้ Data Envelopment Analysis ที่เสนอโดย Banker ในการวัดประสิทธิภาพจัดการและประยุกต์ใช้ Malmquist Productivity Approach ที่พัฒนาโดย Fare ในการประเมินการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพในการจัดการ ผลการศึกษาพบว่าโรงแรมขนาดเล็กมีประสิทธิภาพการจัดการดีกว่าโรงแรมขนาดใหญ่ โดยโรงแรมกว่าครึ่งหนึ่งสามารถรักษาประสิทธิภาพในการจัดการ แต่ขาดการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในการจัดการ ทำให้การเปลี่ยนแปลงผลิตภาพปัจจัยการผลิตลดลง นอกจากนี้การปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดการเป็นเพียงหนึ่งในปัจจัยที่เสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันระยะสั้น ในขณะที่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในการจัดการจะเป็นปัจจัยของการรักษาความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวของโรงแรม^{๒๒}

สรุปได้ว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพขององค์กร นอกจากจะพิจารณาถึงทรัพยากร ยังมีปัจจัยประกอบอื่นๆ อีก ในการจะปฏิบัติงานให้ได้ผลดีหรือไม่นั้น ผู้ปฏิบัติงานจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งหากได้รับการตอบสนองแล้วย่อมหมายถึงการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัย ๗ ประการที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในองค์กร คือ กลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบ แบบ บุคลากร ความสามารถและค่านิยม

^{๒๒}อัครพงศ์ อ้นทอง และมิ่งสรรพ ขาวสะอาด, การเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพในการจัดการของโรงแรมในจังหวัดเชียงใหม่. (กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

๒.๒.๑ ความหมายประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

พระครูปลัดอุดม โอภาโส (ริชัวเซ็ง) ได้ให้ความหมายคำว่าประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึงวิธีการที่ครูใช้สอนหรือพฤติกรรมการสอนที่ใช้ระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน โดยใช้กิจกรรมต่างๆในระหว่างกำลังเรียน เพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์แต่นักเรียนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ หรือเป็นไปในทางที่ต้องการประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ การเตรียมการสอน การดำเนินการสอนและการประเมินผลการสอน^{๒๓}

มัทนา ปันม่วง กล่าวว่าประสิทธิภาพการสอนหมายถึงความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทางด้านร่างกาย สมองอารมณ์ และสังคม ตลอดจนสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายที่หลักสูตรได้กำหนดไว้^{๒๔}

สุรางค์ไคว้ตระกูล ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพการสอนว่า หมายถึง การสอนที่สามารถให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามความถนัดและความสามารถของนักเรียนทุกคน^{๒๕}

รสพร ทองโรจน์ ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนหมายถึง ขบวนการจัดการเรียนการสอนของครูด้วยวิธีการต่างๆเพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่วางไว้^{๒๖}

^{๒๓} พระครูปลัดอุดม โอภาโส (ริชัวเซ็ง), “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอัสสัมชัญ จังหวัดราชบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระเบียบกต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๔).

^{๒๔} มัทนา ปันม่วง, “องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก , **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** สาขาการวัดผลการศึกษา,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร ๒๕๓๖).

^{๒๕} สุรางค์ไคว้ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๑),หน้า ๑๓.

^{๒๖} รสพร ทองโรจน์, “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบประสิทธิภาพการสอนของครูคณิตศาสตร์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

อินทุรัตน์ วีรเดชะ ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนหมายถึงความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อส่งผลให้ผู้เรียนประสบผลตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้^{๒๗}

ศิริัญญา ศรีประมวณ ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนหมายถึง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติการสอนหรือดำเนินการสอนของครู เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้^{๒๘}

ณัฐติยา จตุรนาคกุล ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนหมายถึง ความสามารถในการสอนของผู้สอนด้านต่างๆที่มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน^{๒๙}

อัญชลี สมใจ ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน หมายถึงความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างดีเยี่ยม^{๓๐}

กำพล ธนะวินิต ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน หมายถึงความสามารถของครูในการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆของครูอันจะส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสอนที่ตั้งไว้ได้อย่างครบสมบูรณ์^{๓๑}

^{๒๗} อินทุรัตน์ วีรเดชะ, “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์คณิตศาสตร์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗).

^{๒๘} ศิริัญญา ศรีประมวณ, “การวิเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๙).

^{๒๙} ณัฐติยา จตุรนาคกุล, “ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพระนครเหนือ”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพระนครเหนือ, ๒๕๔๙), หน้า ๔๗.

^{๓๐} อัญชลี สมใจ, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกับคุณลักษณะของครูผู้สอนกับพฤติกรรมการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙).

^{๓๑} กำพล ธนะวินิต, “การวิเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการสอนของครูวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษา : สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๐) หน้า ๖๕.

Carroll (อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล) ได้ให้ความหมายประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีประสิทธิภาพของครูว่า เป็นครูที่สอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใช้เวลาแก่ผู้เรียนแต่ละคนได้เรียนรู้โดยพิจารณาความแตกต่างของบุคคลและวิชาที่สอนรวมทั้งจัดกิจกรรมและประสบการณ์เพื่อจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้^{๓๒}

Good ได้ให้ความหมายประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนหมายถึง การใช้แผนการสอนหรือวิธีการสอนซึ่งทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ^{๓๓}

Dodl ได้ให้ความหมายประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึง เจตคติความเข้าใจและพฤติกรรมของครูที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญงอกงามของผู้เรียนในด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา^{๓๔}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนสอน หมายถึง ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทางด้านร่างกาย สมองอารมณ์ และสังคม ตลอดจนสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ เป็นการสอนที่สามารถให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามความถนัดและความสามารถของนักเรียนทุกคน

๒.๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

ประสิทธิภาพการสอนของครูเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งในกระบวนการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รวมทั้งพฤติกรรมที่ผู้สอนแสดงต่อผู้เรียน ในเรื่องการเรียนรู้ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนต่าง ๆ กันดังนี้การจัดการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างการจัดองค์ประกอบต่างๆของการเรียนรู้และการสอนซึ่งครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเหล่านี้ คุณลักษณะและพฤติกรรมต่างๆของครูมีความสำคัญอย่าง

^{๓๒}Carroll John B, Learning Theory for the classroom teacher in Javis G.A.,The challenge of communication ,Illinois: National Textbook company. 1974 p.55 อ้างในสุรางค์ โค้วตระกูล จิตวิทยาการศึกษา,(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๔๔)หน้า ๔๕.

^{๓๓}Good N.R. C.V., Dictionary of education [3rd].New York Teacher Collage Press.1973 p.56 .

^{๓๔}Dodl N.R., Selecting Competinecies Outcome forTeacher Education .The Journal of Teacher Education 1978 p.194.

ยิ่งต่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผลรวมดังกล่าวมาจากปัจจัยหลายประการ โดยแต่ละปัจจัยถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพนั้นมีการศึกษาหลายท่านได้ให้ทัศนะต่างๆดังนี้

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพประสิทธิภาพ ไม่ได้มีความหมายเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปัจจัยอื่นๆ เช่น ลักษณะของครู-อาจารย์ กระบวนการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมอื่นๆและการจัดการศึกษาที่ยั่งยืนนั้น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งคือ ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ปลูกปั้นและสร้างนิสัยของเยาวชน ปัจจุบันความเจริญทางด้านเทคโนโลยีจะมีมาก แต่ครูยังมีบทบาทสำคัญใน การอบรมสร้างนิสัย ที่ไม่มีเทคโนโลยีใดๆ มาแทนได้^{๓๕}

ประภาพรณ สุวรรณสุข กล่าวว่า การสอนของครูจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๒ องค์ประกอบด้วยกันคือ^{๓๖}

๑. ครูต้องมีสรรพภาพในด้านวิชาชีพครูสูง ซึ่งหมายถึง ความสามารถที่ครูจัดประสบการณ์การเรียนการสอนได้อย่างมีเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ตนสอนเป็นอย่างดีครูต้องมีความสามารถดังต่อไปนี้

- ๑.๑ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี
- ๑.๒ มีความสามารถในการจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน
- ๑.๓ มีความสามารถในการจัดระเบียบวิธีการสอน
- ๑.๔ มีความรู้เรื่องจิตวิทยาเบื้องต้น
- ๑.๕ มีความรู้และความเข้าใจในหลักสูตรวิชาที่จะต้องสอนเป็นอย่างดี
- ๑.๖ มีความสามารถที่จะประเมินผลการเรียนการสอนได้
- ๑.๗ มีความรู้ในเรื่องต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมรอบๆตัวเป็นอย่างดี

๒. ครูต้องมีบุคลิกภาพที่ดี บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะการแสดงออกของครูทั้งใน ด้านร่างกายและความคิดเห็น บุคลิกภาพของครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วยเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีร่างกายแข็งแรง แต่งกายสุภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นคนมีเหตุผล มองโลกในแง่ดี และมีกิริยาท่าทางมีเหมาะสม

^{๓๕} กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา, *บทบาทของกรมวิชาการกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา*, (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๓๖} ประภาพรณ สุวรรณสุข, *การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน*, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๐๐.

สุจินต์ วิศวรานนท์ กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนที่มีประสิทธิภาพซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง มีดังนี้^{๓๗}

๑. การรู้จักผู้เรียนเพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ผู้สอนควรทำความรู้จักผู้เรียนเกี่ยวกับความต้องการ ความสามารถทางสติปัญญา ความสนใจ ความพร้อมและความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒. การวางแผนการสอน ในการวางแผนการสอนที่ดีครูควรมีความเข้าใจระบบการเรียนการสอน ว่าประกอบด้วยการศึกษาเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การวินิจฉัยภูมิประเมิณผล ซึ่งการวางแผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนตามขั้นตอนของระบบการเรียนการสอนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

๓. เทคนิคในการดำเนินการสอน การดำเนินการสอนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคทักษะและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม รู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนการสอน มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ประกอบกับการนำแผนการสอนมาใช้ที่เหมาะสม

เตือนใจ เกตุษา ได้เสนอองค์ประกอบทางการสอนที่ควรประเมินเพื่อให้สามารถตรวจสอบประสิทธิภาพทางการสอนได้เที่ยงตรงมีดังนี้^{๓๘}

๑. การประเมินโครงการสอน ก่อนที่จำทำการสอนต้องมีโครงการสอนและผู้เขียนโครงการสอนต้องเป็นผู้สอนและผู้สอนต้องรู้เนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี

๒. การประเมินจุดประสงค์รายวิชา ต้องมีขอบเขตที่ชัดเจนและเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน

๓. การประเมินเตรียมการสอน ต้องใช้วิธีสอนที่เหมาะสม ต้องมีการเตรียมล่วงหน้าและครอบคลุมเนื้อหาวิชา

๔. การประเมินความสามารถในการสอน ต้องใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม อธิบายได้ชัดเจน มีกิจกรรมการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีการพัฒนาการใหม่ๆในการสอนทำให้ผู้เรียนได้คิด

๕. การประเมินความรับผิดชอบในการสอน ผู้สอนต้องรักษาเวลาในการสอนและมีเวลาให้ผู้เรียนได้ปรึกษา

^{๓๗} สุจินต์ วิศวรานนท์, **การพัฒนาการสอนของครูมัธยมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๕-๑๓.

^{๓๘}เตือนใจ เกตุษา, “ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ตามความคิดเห็นของมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, **การวิจัยทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๙), หน้า ๗๖-๗๗.

๖. การประเมินเนื้อหาวิชา มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับเวลาที่เรียน ผู้เรียนได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการเรียน

๗. การประเมินความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้สอนรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ให้ความสนใจผู้เรียนทุกคนเท่าเทียมกัน บรรยากาศในห้องเรียนส่งเสริมการเรียนรู้

๘. การประเมินบุคลิกภาพของผู้สอน ความเชื่อมั่น การแต่งกายและการประพฤติตัวของผู้เรียน

๙. การประเมินสื่อการสอน ใช้สื่อการสอนสร้างความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน

๑๐. การประเมินการจัดห้องเรียน ลักษณะสภาพแวดล้อมของห้องเรียนเหมาะสมกับการเรียน

๑๑. การประเมินวิธีประเมินผล ผู้สอนมีความยุติธรรม เกณฑ์ที่ประเมินเหมาะสม แจกแจงเกณฑ์การประเมินให้ทราบล่วงหน้า

๑๒. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ได้แก่ การสร้างความรักใคร่และความศรัทธาให้กับผู้เรียนในตัวครู ความเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน

๑๓. การเตรียมการสอน การพิจารณาจากการเตรียมเนื้อหา วิธีการสอน อุปกรณ์การสอน ก่อนจะเริ่มการสอน

๑๔. วัตถุประสงค์ของพิจารณาจากการตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

๑๕. เอกสารประกอบการสอน ได้แก่ เนื้อหา แผ่นปลิว ใบงานที่ใช้ประกอบการสอนว่าเพียงพอและเหมาะสมหรือไม่

๑๖. ความสามารถในการสอน ได้แก่ เทคนิควิธีการสอนที่นำมาใช้ การสื่อความหมาย การถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจได้แจ่มแจ้งชัดเจนเพียงใด

๑๗. การจัดกิจกรรมในการสอน ได้แก่ การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนว่าเหมาะสมกับเนื้อหาและวิธีการสอนหรือไม่เพียงใด

๑๘. ใช้สื่อการสอน ได้แก่ การรู้จักเลือกนวัตกรรมการได้เหมาะสม

๑๙. เนื้อหาวิชา ได้แก่ ความเหมาะสมถูกต้องของเนื้อหาวิชาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

๒๐. ความรับผิดชอบในการสอน ได้แก่ การเข้าชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ การมอบหมายงานให้ผู้เรียน การตรวจงานและแก้ไขงานของผู้เรียน ความตั้งใจในการสอน

๒๑. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ได้แก่ การสร้างความรักใคร่และความศรัทธาให้กับผู้เรียนในตัวครู ความเอาใจใส่ติดตามผลการเรียน เป็นต้น

๒๒. บุคลิกภาพการสอน การพูดจา การวางตน ความประพฤติปฏิบัติต่อผู้เรียน การแต่งกาย

๒๓. วิธีประเมินผลการเรียน วิธีการที่นำมาใช้ในการประเมินผลการเรียนถูกต้องและสม่าเสมอ

ประโยชน์ ศุภต์กาญจนกุล ได้สรุปผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการสอนเป็นผลของการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการสอนที่วางไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากการประเมินผล ๖ ด้าน คือ ด้านกำหนดวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของวิชา ด้านความรับผิดชอบในการสอน ด้านการกำหนดเนื้อหาวิชา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนและด้านการประเมินผลและมอบหมายงาน^{๓๙}

ธนภรณ์ หอมกลิ่น ได้สรุปประสิทธิภาพการสอนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลักๆได้แก่^{๔๐}

๑. มีความรู้ดี กล่าวคือ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนและวิชาอื่นๆที่สัมพันธ์กับการสอนของตน

๒. การดำเนินการสอนดี กล่าวคือ มีวิธีการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคการสอนที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในวิชาที่สอน

๓. มีบุคลิกภาพดี กล่าวคือ การรู้จักปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความศรัทธาต่อผู้สอน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความเข้าใจกันและช่วยให้การเรียนของผู้เรียนได้ดี

๕. เจตคติที่ดีคือมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนการสอนโดยเห็นความสำคัญและคุณค่าของการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนในวิชานั้นๆ

Armstrong (อ้างถึงใน ศิริัญญา ศรีประมวล) ได้เสนอบทความเรื่องการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูที่มีประสิทธิภาพไว้เป็นข้อๆดังนี้^{๔๑}

^{๓๙}ประโยชน์ ศุภต์กาญจนกุล, “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสาเหตุประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

^{๔๐}ธนภรณ์ หอมกลิ่น, “การเปรียบเทียบวิธีการวิเคราะห์ปัจจัย:กรณีศึกษาประสิทธิภาพการสอนของครูคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา ๑๐”,**วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖).

^{๔๑}Armstrong , **Marketing : an introduction**, upper Saddle River, N.J. : Prentice-Hall 1990 p.56 อ้างใน ศิริัญญา ศรีประมวลการวิเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษา”,**วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๙)..

๑. เตรียมการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๒. ประเมินผลการสอนของตนเองเสมอ
๓. พัฒนาทักษะในการสอนของตนเอง
๔. มีเทคนิคในการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สนใจเรียน
๕. ประยุกต์ใช้หลักทางจิตวิทยาให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
๖. การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในการเรียนการสอน
๗. เข้าใจและนำหลักการเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน
๘. สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เป็นประชาธิปไตย
๙. ปรับปรุงตนเองให้คุ้นเคยกับสภาพของกลุ่มผู้เรียน
๑๐. ปรับปรุงกิจกรรมในห้องเรียนให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม
๑๑. ช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหา
๑๒. จัดกิจกรรมและสภาพการเรียนรู้ให้ส่งเสริมลักษณะและพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของ

ผู้เรียน

๑๓. ช่วยเหลือผู้เรียนแต่ละคนให้ได้รับความสำเร็จ
๑๔. พัฒนาตนเองทางด้านความรู้และสติปัญญา
๑๕. มีเทคนิคการวัดผลที่ดีและใช้ผลการทดสอบในการปรับปรุงสภาพการเรียนการสอน
๑๖. มีเทคนิควิธีการสอนพิเศษสำหรับผู้เรียนที่เรียนได้เร็ว
๑๗. ช่วยเหลือผู้เรียนแต่ละคนให้ปรับตัวได้
๑๘. ช่วยลดความวิตกกังวลของผู้เรียน
๑๙. ติดต่oprึกษากับผู้ปกครองเมื่อผู้เรียนมีปัญหา
๒๐. มีการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล
๒๑. ให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนที่ขาดทักษะในการทำงาน

Emmer, Everston and Anderson (อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล) ให้ศึกษาความแตกต่างของครูที่มีประสิทธิภาพและครูที่ไม่มีประสิทธิภาพได้พบตัวแปรหรือเทคนิคที่ทำให้ครูมีประสิทธิภาพดังต่อไปนี้^{๔๒}

๑. อธิบายวัตถุประสงค์ของบทเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างแจ่มแจ้ง

^{๔๒}Emmer, Everston and Anderson, *Public Policy Making*, New York:Hilot ,Winston and Rinehart 1978 p.122. อ้างใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, *จิตวิทยาการศึกษา* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๔)หน้า๔๖.

๒. ใช้อุปกรณ์วัสดุเกี่ยวกับการสอนหลายชนิด
๓. เตรียมการสอนและเครื่องที่จะใช้ในการสอนอย่างพร้อม
๔. ใช้หนังสือ ประสบการณ์ กิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
๕. บอกผู้เรียนถึงความสำคัญของบทเรียน
๖. รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในทุกวินาที และปรับเนื้อหาให้เหมาะสมโดยคิดถึงระยะเวลา ความใส่ใจของผู้เรียน
๗. ครูควรสอนให้ผู้เรียนให้มีอัตราความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ
๘. เนื้อหาที่สอนเป็นที่สนใจแก่ผู้เรียน
๙. การตั้งความหวังของครูและการตั้งเกณฑ์ของความสำเร็จของผู้เรียนจะต้องเหมาะสม ไม่สูงหรือต่ำจนเกินไป

สรุปได้ว่า แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนหมายถึงผู้สอนเข้าใจระบบการเรียนการสอน โดยการวางแผนการสอนตามเนื้อหาวิชาที่สอน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดกรรมการเรียนการสอนตลอดจนเลือกใช้สอนที่เหมาะสมมีการประเมินผล รวมทั้งจัดประสบการณ์การเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน

๒.๒.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยของประสิทธิภาพการสอนของครูจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะของครูที่ดีและพฤติกรรมต่างๆในการจัดการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การสอนมีประสิทธิภาพโดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ ความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชา ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนการใช้จิตวิทยาในการเรียนการสอน บุคลิกลักษณะความเป็นครู ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนการพัฒนาตนเองของครูดังนี้

๑. ความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชา คือ การเรียนการสอนในห้องเรียน การเรียนการสอนใน ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีใช้เฉพาะสายสามัญเท่านั้นแต่ได้เสริมทักษะด้านวิชาชีพเพิ่มเติมด้วย ดังนั้นครูจึงเป็นตัวจักรสำคัญในการจัดการเรียนการสอน หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐานที่ทำให้การสอนมีคุณภาพ ได้แก่มีความรู้เรื่องหลักสูตรในปัจจุบัน มีความรู้เรื่องปรัชญาการศึกษา มีความรู้ในเนื้อหาวิชาดี มีทักษะการสอนที่ดี มีความสามารถในการแก้ปัญหาการสอน

การจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพประสิทธิภาพ ไม่ได้มีความหมายเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ลักษณะของครู-อาจารย์ กระบวนการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ และการจัดการศึกษาที่ยั่งยืนนั้น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งคือ ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ปลูกปั้นและสร้างนิสัยของเยาวชน ปัจจุบันความเจริญทางด้านเทคโนโลยีจะ

มีมาก แต่ครูยังมีบทบาทสำคัญในการอบรมสร้างนิสัย ที่ไม่มีเทคโนโลยีใด ๆ มาแทนได้

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา การสอนเป็นการตั้งใจกระทำให้เกิดการเรียนรู้ การสอนที่ดีย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการ มีความรู้ มีทักษะ จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความหมาย มีคุณค่า เป็นการประหยัดเวลาและป้องกันการสูญเปล่า ดังนั้นผู้สอนจึงควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ทั้งในความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบ หลักการสอน หลักการเรียนรู้ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติ ทำให้การสอนบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๓}

อาภรณ์ ใจเที่ยง การเรียนรู้ที่สมบูรณ์จะต้องผ่านการมีส่วนร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินผลโดยผู้เรียน กระบวนการนี้ก่อให้เกิดความสุขแก่ตัวผู้เรียน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอย่างต่อเนื่อง ตามบทบาทของแต่ละฝ่าย เช่น ผู้สอนมีหน้าที่ให้กำลังใจ ออกแบบกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อำนวยความสะดวกและเป็นที่ปรึกษา ช่วยให้ผู้เรียนแสดงบทบาท ค้นพบความสามารถของตนเอง พัฒนาความสามารถทางสติปัญญาหรือไอคิว และพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ หรืออีคิว การเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น เป็นการเรียนรู้ที่ถูกต้องเป็นการเรียนรู้ที่ดีกว่าแบบเดิม และเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง^{๔๔}

มัทนา ปั่นม่วง กล่าวว่าประสิทธิภาพการสอนหมายถึง ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทางด้านร่างกาย สมอง อารมณ์ และสังคม ตลอดจนสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มาตรฐานคุณภาพการศึกษาระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และสื่อการเรียนการสอนการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน^{๔๕}

^{๔๓} กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา, *บทบาทของกรมวิชาการกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๖) หน้า ๙.

^{๔๔} อาภรณ์ ใจเที่ยง, *หลักการสอน* (ฉบับปรับปรุง). (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ ๒๕๔๖) หน้า ๑๙.

^{๔๕} มัทนา ปั่นม่วง ม่วง. “องค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก”. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. (สาขาการวัดผลการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๖.) หน้า ๑๐.

วัฒนาพร ระงับทุกข์ เสนอแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังนี้ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ เป็นแนวคิดที่ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา คือ ครู อาจารย์ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนจะต้องตระหนักเสมอในการจัดกิจกรรมทั้งค่านึงเสมอว่าการจัดการเรียนการสอนนี้ จะต้องจัดอย่างไรองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง จึงจะเรียกได้ว่า “ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ” ไม่ใช่เพียงแค่ความคิด รูปแบบ แต่จะต้องมีทั้งความคิด รูปแบบและวิธีการทุกอย่างต้องเป็นรูปธรรมนำมาปฏิบัติจริงได้ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขอแนะนำแนวคิดพื้นฐาน มาให้ทราบ ดังนี้^{๔๖}

๑. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตัวเอง

ผู้เรียนคือผู้เรียนรู้ บทบาทของครูคือผู้สนับสนุน (supporter) และเป็นแหล่งความรู้(resource person) ของผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องรับผิดชอบตั้งแต่เลือก และวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียนหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกและจะเริ่มต้นการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการศึกษาค้นคว้า รับผิดชอบ การเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

๒. เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้

ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ปัจจัยสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ประสบการณ์เดิม และความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญและมีความหมายจึง ขึ้นอยู่กับ สิ่งที่สอน (เนื้อหา) และวิธีที่ใช้สอน (เทคนิคการสอน)

๓. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้เรียนจะได้รับความสุขจากการเรียน หากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ทำงาน ร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ ๆ ประเด็นที่ท้าทายและความสามารถในเรื่อง ใหม่ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งบรรลุผลสำเร็จของงานที่เขาได้เริ่มด้วยตนเอง

๔. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียนการมีสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มจะช่วยส่งเสริมความเจริญอก

งามการพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่การปรับปรุงการทำงาน และการจัดการกับชีวิตของแต่ละบุคคล สัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน

๕. ครู คือ ผู้อำนวยการความสะดวกและแหล่งความรู้ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้น

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็น

^{๔๖} วัฒนาพร ระงับทุกข์, เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ๒๕๔๔. (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น ๒๕๔๒) หน้า ๖.

แหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียนและสามารถค้นคว้าหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งสำคัญที่สุดคือ ความเต็มใจของครูที่จะช่วยเหลือ

สรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาหมายถึง ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีความรู้เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในวิชาชีพและความรู้ในสาขาวิชาอื่นๆที่สามารถนำมาบูรณาการกับเนื้อหาวิชาที่สอน ตลอดจนมีความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชา

๒. ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน

การสอนเป็นหน้าที่ของครูไม่ว่าจะเป็นครูที่สอนในระดับใดหรือประเภทวิชาใด การสอนของครูจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับพฤติกรรมด้านคุณลักษณะส่วนตัว การเตรียมการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอนการจูงใจในการเรียน การรักษาวินัยในการสอน การใช้อุปกรณ์ การวัดผลการประเมินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักการศึกษาได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนดังนี้

สุจริต เพียรชอบ สรุปได้ว่าองค์ประกอบการสอนมี ๖ ด้านดังนี้^{๔๗}

๑. การเตรียมการสอน ประกอบด้วย การบันทึกการสอน การนำหลักสูตรไปใช้ การใช้แผนการสอนและคู่มือครู

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาและใช้วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เทคนิคการประเมินผู้เรียน การเขียนข้อสอบจากวัตถุประสงค์

๓. การเลือกวิธีการและเทคนิคการสอน ประกอบด้วย วิธีการสอน การนำเข้าสู่บทเรียน การตั้งคำถาม การสร้างความสนใจและเทคนิคการสอน

๔. การผลิตและการใช้สื่อการสอน ประกอบด้วย การใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา การเก็บรักษาสื่อการสอน การผลิตสื่อการสอนแบบง่าย

๕. การวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน ประกอบด้วย เลือกรูปแบบและวิธีการประเมินการสร้างและเลือกใช้เครื่องมือทดสอบชนิดต่างๆการออกข้อสอบแบบอัตนัยและปรนัย

๖. การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย การสอนซ่อมเสริม การปฐมนิเทศ การจัดมุมหนังสือและการจัดกิจกรรมเสริม

^{๔๗} สุจริต เพียรชอบ, “ความต้องการด้านการนิเทศด้านการฝึกสอนของนิสิตครุศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒).

สุพิน บุญชูวงศ์ ได้กล่าวถึงหลักการวางแผนและเตรียมการสอน การสอนจะมีคุณภาพ ไม่ได้หากครูมีได้วางแผนและเตรียมแผนการสอนดีพอโดยมีหลักสำคัญ ๕ ประการดังนี้^{๔๘}

๑. ต้องเขียนแผนการสอนที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่สอน หัวเรื่อง กำหนดความคิดรวบยอด จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอนและการประเมินผล

๒. ต้องมีการรวบรวมข้อมูลและเนื้อหาสาระที่จะสอนตามหัวเรื่องและความคิดรวบยอด และจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน

๓. ต้องวางแผนผลิตหรือจัดหาสื่อการสอนเพื่อใช้ในกิจกรรมตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน

๔. ต้องเตรียมแบบทดสอบเพื่อให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

๕. ต้องซ่อมสอนเพื่อจัดลำดับการสอนให้ตนเองว่าสอนนักเรียนได้ดีและมีประสิทธิภาพ

สุรางค์ ไคว์ตระกูล การสอนของครูจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ คือ ลักษณะของครูที่ดีที่มีประสิทธิภาพว่าเป็นครูที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนการสอนกล่าวคือ ครูต้องเข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้และสามารถที่จะทำให้วิธีสอนที่เหมาะสมและสนใจให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ ครูจะต้องใช้วิธีการประเมินผลที่สามารถบอกได้ว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจริง เป็นผู้รู้จักนักเรียน ครูไม่เพียงแต่เป็นผู้สอนทางวิชาการเท่านั้น แต่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางบุคลิกภาพของผู้เรียนด้วย ดังนั้นครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการเพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและด้านบุคลิกภาพของผู้เรียนให้เป็นไปในทางบวก^{๔๙}

ประภาพรณ สุวรรณสุข องค์ประกอบของครูที่ทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพ คือ ครูต้องมีบุคลิกภาพที่ดีกล่าวคือ ลักษณะการแสดงออกของครูทั้งในด้านร่างกายและความคิดเห็น บุคลิกภาพของครูที่ดีย่อมจะต้องประกอบไปด้วยทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ มีร่างกายแข็งแรง แต่งกายสุภาพเหมาะสมกับสภาพการณ์ เป็นคนมองโลกในแง่ดีและมีกิริยาท่าทางที่เหมาะสม^{๕๐}

ศักดิ์ชาย กมลพันธ์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในโรงเรียน ด้านบุคลิกภาพ ได้แก่

^{๔๘} สุพิน บุญชูวงศ์, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต ๒๕๔๔), หน้า ๖๕.

^{๔๙} สุรางค์ ไคว์ตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๕๒), หน้า ๔๓.

^{๕๐} ประภาพรณ สุวรรณสุข, **การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน เอกสารประกอบการสอนชุดระบบการเรียนการสอน(หน่วยที่ ๑๕)** (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๖๓), หน้า ๕๙.

ครูควรมีท่าทางที่ดี แต่งกายเรียบร้อย มีทัศนคติและอุดมคติเป็นประชาธิปไตย มีความสนใจกว้างขวางในสิ่งรอบๆตัว มีอารมณ์ขัน สนุกสนานยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ มีความเมตตาเห็นอกเห็นใจผู้เรียน

มีมานะอดทน มีความยุติธรรม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถในการเข้ากับสังคมกับชนได้ทุกชั้น มีสุขภาพอนามัยดี มีความรู้ความชำนาญในการสอน มีความคิดสร้างสรรค์^{๕๑}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนในการเรียนการสอนนับว่ามีส่วนที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างกับผู้เรียนเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่จะช่วยให้ครูกับผู้เรียนมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๕๒}

วิเชียร ไชยบังอร ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนคือ การที่ครูให้ความสนใจสนทนากับผู้เรียน เป็นกันเองกับผู้เรียน มีความเข้าใจจิตใจของผู้เรียนจะสร้างความรู้สึที่ดีและมีบรรยากาศที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๕๓}

เพิ่มวุฒิ บุพผามาตะนัง ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของครูในยุคข้อมูลข่าวสารคือเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีเสมอ รวมทั้งมีความเข้าใจในหลักสูตรและความต้องการในตลาดแรงงาน สนใจใคร่รู้และค้นคว้าวิจัย พัฒนาตนเอง และพัฒนางานในหน้าที่อยู่เสมอ^{๕๔}

เบเกอร์และนูฮาวเซอร์(Becker and Nuhauser) ได้เสนอตัวแบบจำลองเกี่ยวกับประสิทธิภาพขององค์กร (model of organization efficiency)โดยได้กล่าวว่าประสิทธิภาพขององค์กร นอกจากจะพิจารณาถึงทรัพยากร เช่น คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นปัจจัยนำเข้า และ

^{๕๑} ศักดิ์ชาย กมลพันธ์, “คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของอาจารย์ในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิตสาขารัฐศาสตร์*, (สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๔๓).

^{๕๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, *การจัดและการบริหารอาชีวศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๒), หน้า ๔๓.

^{๕๓} วิเชียร ไชยบังอร, “การวิเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิภาพการสอนการรับรู้ของครูสอนระดับประถมศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๓).

^{๕๔} เพิ่มวุฒิ บุพผามาตะนัง, *ครูไทยในศตวรรษใหม่*, (ประชาศึกษา ๒๕๔๓), หน้า ๒๒-๒๖.

ผลผลิตขององค์กร คือ การบรรลุเป้าหมายแล้ว องค์กรในฐานะที่เป็นองค์กรระบบเปิด (open system) ยังมีปัจจัยประกอบอื่นๆ อีกดั่งแบบจำลองในสมมติฐานต่อไป^{๕๕}

เซลิติก (Zaleanick) และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า ในการจะปฏิบัติงานให้ได้ผลดีหรือไม่เน้น ผู้ปฏิบัติงานจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งภายนอกและภายใน (External and internal need) ซึ่งหากได้รับการตอบสนองแล้วย่อมหมายถึงการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่าง^{๕๖}

ความต้องการภายนอก ได้แก่ รายได้หรือค่าตอบแทน

๑. ความมั่นคงปลอดภัยในการปฏิบัติงาน
๒. สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี
๓. ตำแหน่งหน้าที่

สรุปได้ว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอน หมายถึง การจะทำงานหรือสอนหนังสือให้สำเร็จต้องมีย่อประกอบหลายอย่างทั้ง สิ่งแวดล้อม การจัดสภาพการเรียน มีแรงจูงใจในการเรียนที่ดี ที่เหมาะสมและเป็นที่ต้องการของผู้เรียน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

๒.๓.๑ ความหมายและแนวคิดของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ๔ ด้าน

๑) **ด้านการวิเคราะห์หลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น** หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้กับกลุ่มผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่จัดตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้นๆ เป้าหมายหลัก คือ ต้องการให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้ดีขึ้น หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นจะสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผู้เรียนแสวงหาคำความรู้ที่ตอบสนองวิถี

^{๕๕} เบเกอร์และนูฮouser Becker, John and D Nuhauser, *The Efficient Organization*, (New York : Elsevier Scientific publishing, 1975), p.9.

^{๕๖} เซลิติก (Zaleanick et al., (external and intenal need, 1958), p. 40 อ้างใน ชุมศักดิ์ ชุมนุช. “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ : กรณีศึกษา เขตการศึกษา ๑๐”. *วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๑.)

ชีวิตของตนเองปรับตัวเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามสภาพจริงของตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้การพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้^{๕๗}

เนื้อหาหลักสูตร

การกำหนดเนื้อหาวิชา ถือว่าเนื้อหาเป็นสารที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ได้ฉะนั้นครูจะต้องเลือกใช้เนื้อหาที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ดีที่สุด นั่นคือก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดเนื้อหาวิชาที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องและตรงกับจุดมุ่งหมายย่อมจะส่งผลต่อการเรียนรู้ได้ดี ดังนั้น ในการกำหนดเนื้อหาจึงควรพิจารณาเลือกเอาเนื้อหาที่มีใจความโดยรวมตรงกับจุดมุ่งหมาย ในส่วนที่เป็นความรู้ข้างเคียงหรือเป็นผลพลอยได้ ถ้าไม่ใช่ความรู้พื้นฐานที่จะถ่ายโยงไปสู่ความรู้ใหม่ในลำดับต่อไปก็ควรตัดออก ความยาวหรือความละเอียดของเนื้อหาที่มีมากเกินไป อาจทำให้การผลิตบทเรียนสิ้นเปลืองเวลาและแรงงานได้ หรือในระหว่างการเรียนก็อาจจะทำให้ผู้เรียนเสียเวลาไปกับสาระที่ไม่สำคัญเหล่านั้นได้อีกด้วย แต่ถ้าเนื้อหาที่จำเป็นจะต้องเสนอมีความยาวมากก็ควรพิจารณาแบ่งออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อเสนอเป็นตอน ๆ ไปตามลำดับ

ปรัชญา ใจสะอาด ได้กล่าวถึงการเลือกและจัดการเนื้อหาว่า หลังจากการวิเคราะห์ความต้องการและกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรชั่วคราวแล้วจะถึงขั้นการเลือกและจัดเนื้อหาในหลักสูตร การวินิจฉัยความต้องการและจุดประสงค์ของหลักสูตรจะเป็นแนวทางเลือกเนื้อหาว่าต้องการเน้นอะไรบ้าง โดยทั่วไปแล้วการพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนต้องอยู่ในกรอบของโรงเรียนที่กำหนดว่าในเนื้อหาใดควรสอนในระดับชั้นอะไร การเปลี่ยนแปลงโยกย้ายเนื้อหาเป็นเรื่องค่อนข้างจะกระทำไต่ยาก

๑. การเลือกเรื่อง การเลือกเรื่องเป็นการพัฒนาหน่วยการสอนอันดับแรกทีครูหรือผู้สอนและนักวางแผนหลักสูตรต้องตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และควรคำนึงถึงธรรมชาติของเรื่องในหน่วยการสอน เพื่อทำให้มีความสัมพันธ์กับวิชาและขอบเขตของการศึกษา ไม่ว่าเรื่องที่เลือกจะมาเป็นตัวแทนที่ดีของเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาหรือไม่ก็ตาม การเรียนการสอนก็ค่อนข้างจะมีขีดจำกัด และเรื่องที่เลือกมาโดยมากจะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่บังเกิดกับผู้เรียนมากที่สุด

^{๕๗} อัญชลี ธรรมะวิสิฏฐกุล, บทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศก์การศึกษา, (ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ, การศึกษานอกโรงเรียน, ๒๕๕๒), หน้า ๓๗.

หน่วยการสอนจะหมดความสำคัญ ถ้าเรื่องที่เลือกมานั้นไม่มีส่วนพัฒนาตัวผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การพัฒนากาย อารมณ์ และสังคม เป็นต้น

เนื้อหาวิชาจะเป็นตัวกำหนดมิติของการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะความรู้ในแต่ละระดับชั้นจะเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อในชั้นสูงขึ้น พื้นฐานความรู้ทั้งหลายจึงต้องเน้นทัศนคติ ความสนใจ และความซาบซึ้งเป็นสำคัญ

๒. การเลือกแนวคิดพื้นฐาน แนวคิดพื้นฐานของแต่ละวิชาจะเป็นตัวแทนของวิชานั้น ๆ การเลือกแนวคิดพื้นฐานมีความสำคัญเช่นเดียวกับการเลือกเรื่องบรรจุลงในหลักสูตร แนวคิดพื้นฐานในแต่ละหน่วยของทุกเนื้อหาจะกำหนดแนวคิดพื้นฐานอย่างสมเหตุสมผล หลักในการเลือกคือ จะต้องเป็นแนวทางในการเลือกข้อเท็จจริงทั่วไป และข้อเท็จจริงเฉพาะ ดังนั้นสิ่งที่กำหนดไว้ในแนวคิดพื้นฐาน คือ เรื่องที่มาบรรจุลงในหลักสูตรจะต้องมีประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยการเลือกแนวคิดนี้ จะต้องผ่านการทดสอบและเป็นที่ยอมรับของครูและนักวางแผนหลักสูตร เช่น เป็นเรื่องที่มีสมเหตุสมผล มีความสำคัญ และอยู่ในระดับความสามารถของผู้เรียนและ^{๕๘}

ทาบา (Taba) ได้กำหนดแนวคิดในการเลือกเรื่องและเนื้อหาเพื่อบรรจุลงในหลักสูตรของวิชาต่าง ๆ ไว้ดังนี้^{๕๙}

๑. มนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน เช่น ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางสังคม
๒. กลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมเก่าจะชอบอยู่กับสิ่งแวดล้อมและทักษะเก่าตามที่บุคคลนั้นมีอยู่แบบเดิมส่วนบุคคลที่มีวัฒนธรรมใหม่จะนิยมใช้ทักษะใหม่ และยึดถืออยู่กับสภาพแวดล้อมเดิมน้อย
๓. การดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลจะได้รับอิทธิพลจากบุคคลรุ่นเก่าสืบต่อกันมา
๔. สถาบันครอบครัวเป็นส่วนสำคัญที่สุดในทุกวัฒนธรรม แต่โครงสร้างของครอบครัวอาจแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทบาทของสมาชิกในครอบครัว
๕. สถาบันครอบครัว จะมีวิธีสอนบุตรหลานของตนเองในสิ่งที่ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ และแต่ละครอบครัวจะมีวิธีสอนสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกัน

^{๕๘}ปรัชญา ใจสะอาด, บทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอน, (๒๕๒๒), หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

^{๕๙}ทาบา (Taba), The Art Conversation .[Bangkok : Panyachon company 2012] p.78.

๖. ในสังคมแบบเก่าจะได้รับการสืบทอดกิจกรรมต่าง ๆ จากครอบครัวหรือกลุ่มชน แต่สังคมรุ่นใหม่จะได้รับการสืบทอด โดยผ่านทางสถาบันและองค์กรต่าง ๆ

๗. การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้เมื่อกระทำการเปลี่ยนแปลงที่กลุ่มสังคมรุ่นเก่า

๘. การดำเนินชีวิตของสังคมรุ่นใหม่ขึ้นอยู่กับบุคคลหลายฝ่าย การค้าขายและธุรกิจมีส่วนช่วยให้บุคคลในสังคมได้สิ่งต่างๆตามความต้องการพื้นฐาน

๙. สถาบันต่าง ๆ จะได้รับการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางการดำรงชีวิต

๑๐. กลุ่มในสังคมรุ่นใหม่บางกลุ่มปรารถนาจะดำเนินชีวิตในแบบวัฒนธรรมเก่า

แนวคิดที่กล่าวมานี้จะช่วยให้ครูหรือผู้สอนและนักการวางแผนหลักสูตรเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และมีหลักในการเรื่องเรื่อง และเนื้อหาที่จะบรรจุลงในหลักสูตร

บรรพต สุวรรณประเสริฐ ได้กล่าวถึงการเลือกเนื้อหาเฉพาะคือ จะเห็นว่าแนวคิดพื้นฐานที่ได้กล่าวมานั้นสามารถนำมาเป็นหลักกำหนดแนวทางในการเลือกเนื้อหาเฉพาะเพื่อพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรที่กำหนดขึ้น เนื้อหาเฉพาะที่เลือกมาจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดทั่วไป ไม่คลุมเครือ และสมเหตุสมผล เนื้อหาที่เลือกมาไม่จำเป็นต้องครอบคลุมทุกเรื่อง แต่แนวคิดในการเลือกแต่ละเรื่องจะต้องไม่ขัดแย้งกัน การเลือกเนื้อหาเฉพาะในเรื่องหนึ่ง ครูหรือผู้สอนและนักวางแผนหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงความสมเหตุสมผลและระดับความเหมาะสมของเนื้อหาทั้งหมด นอกจากนี้ครู และนักวางแผนหลักสูตรจะต้องคำนึงว่า เนื้อหาเฉพาะเป็นส่วนที่รวมจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หลายข้อ เป็นส่วนที่เป็นความต้องการของกลุ่มคนในชุมชน เป็นส่วนที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน เป็นส่วนที่เพิ่มความเข้าใจจากความรู้เพิ่มเติมที่ผู้เรียนเคยศึกษามาแล้ว และเป็นส่วนที่มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน ถึงแม้ว่าครูและนักวางแผนหลักสูตรจะได้แนวคิดในการเลือกเนื้อหาเฉพาะที่จะบรรจุลงในหลักสูตรแล้วก็ตาม ข้อเท็จจริงของสิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ การเลือกเนื้อหาที่ไม่ดี และไม่เหมาะสมมาสอนนักเรียน จะไม่เป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถใด ๆ และยังเป็นการบั่นทอนกำลังใจ และความสนใจในตัวผู้เรียน ดังนั้น การตัดสินใจเลือกเนื้อหาเฉพาะลงในเรื่องที่จะสอนควรเป็นส่วนพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาในตัวผู้เรียน หลักในการเลือกจึงต้องคำนึงถึงเรื่องแนวคิดพื้นฐาน และระดับชั้นที่จะสอนด้วย ^{๖๐}

^{๖๐}บรรพต สุวรรณประเสริฐ, “การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”, เชียงใหม่ : The Knowledge Center, (๒๕๔๔), หน้า ๓๘-๔๐.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในหมวด ๔ ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่รู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งมุ่งเน้นพัฒนาทักษะกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบและการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย อาทิการเรียนการสอนแบบโครงการ(Project Based Learning)การเรียนการสอนแบบการสืบสอบด้วยการค้นพบ (Investigation Based Learning) การเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัย (Research Based Learning) ฯลฯ จะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงเผชิญเหตุการณ์จริง สร้างสรรค์ผลงานจากกระบวนการคิด การทำงานที่เป็นระบบ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ใช้กระบวนการวิจัยในแก้ปัญหาค้นหาคำตอบจากการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน ดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ^{๖๑}

ไชยยศ เรืองสุวรรณ ได้กล่าวถึงการจัดเนื้อหาวิชานั้นต้องประกอบด้วย ความมุ่งหมาย (Goals) และหัวข้อ (Topics) ซึ่งหัวข้อ หมายถึง การเรียนรู้ด้านความรู้ เนื้อหาวิชา (Cognitive Learning) ภารกิจ (Task) หมายถึง การเรียนรู้ด้านทักษะ (Psychomotor Learning) ส่วนการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย (Affective Learning) มีความสำคัญต่อการสร้างเจตคติและค่านิยมต่างๆ และมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและความรู้สึกของผู้เรียน จะแฝงอยู่ในกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้น การจัดหัวข้อควรจัดลำดับให้เหมาะสม และง่ายต่อการเรียนรู้การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา เป็นการจัดลำดับโครงสร้าง และรายละเอียดของเนื้อหา จากหัวเรื่องที่กำหนด นำไปสู่ความรู้ ความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงต่างๆ ทำให้เกิดพัฒนาการด้านความคิด สติปัญญาและความเข้าใจ^{๖๒}

Gagne ได้เสนอวิธีจัดโครงสร้าง และลำดับของเนื้อหาวิชา ในลักษณะผลการเรียนรู้ สรุปได้ ๓ กลุ่ม คือ

๑. ความรู้ด้านข้อเท็จจริง (Verbal Information) เน้นเรื่องความจำ การระลึกได้ หรือความสามารถในการบอกข้อเท็จจริง และเหตุการณ์ต่างๆ เช่น บอกชื่อ สัญลักษณ์ สถานที่ วัน เดือน ปี การให้นิยาม อธิบายสิ่งของ ตลอดจนเหตุการณ์อื่นๆ

^{๖๑} การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ”, พ.ศ. ๒๕๔๒, หมวด ๔, หน้า ๗.

^{๖๒} ไชยยศ เรืองสุวรรณ, “เทคโนโลยีการสอน การออกแบบและพัฒนา”, (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘๐.

๒. ทักษะด้านสติปัญญา (Intellectual Skills) มี ๒ ระดับ คือ

๑. มโนทัศน์ หรือแนวคิด (Concepts) เป็นการรวบรวมเอาความคิด เหตุการณ์ หรือ สิ่งของที่มีลักษณะคล้ายกัน หรือเกี่ยวข้องกันมาจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทำให้เกิดมโนทัศน์ มโนทัศน์ มีทั้งมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

๒. หลักการ หรือกฎ (Principles or Rules) หมายถึง ข้อความที่ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่ ๒ มโนทัศน์ขึ้นไป

๓. ยุทธศาสตร์การคิด (Cognitive Strategy) เป็นความมุ่งหมายสูงสุดในการเรียนการสอน เพราะผู้สอนต่างมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้จากข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้ง ข้อสรุปทั้งหลายไปใช้แก้ปัญหาได้ ดังนั้น การแก้ปัญหา (Problem Solving) จึงเป็นการบ่งชี้รูปแบบ ของกิจกรรมการเรียนระดับสูงสุดของกิจกรรมทางสติปัญญา

จากลักษณะผลการเรียนรู้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ระดับต่ำสุด คือ ข้อเท็จจริง เช่น การชื่อบอกชื่อ การอธิบายเกี่ยวกับวัตถุ หรือเหตุการณ์อย่างง่าย ๆ หลังจากที่ผู้เรียนสามารถชื่อบอก ข้อเท็จจริงได้ว่ามีคุณสมบัติร่วมกัน แสดงว่าผู้เรียนเกิดมโนทัศน์หรือแนวคิด เช่น การดูแผนที่ ผู้เรียน สามารถชื่อบอกลักษณะของพื้นที่เรียกว่า “คาบสมุทร” ได้ถูกต้อง ดังนั้น มโนทัศน์หรือแนวคิด ก็คือ ผลจากการจัดระบบสารสนเทศให้เป็นโครงสร้างที่มีความหมายนั่นเอง และความสัมพันธ์ระหว่าง แนวคิดตั้งแต่สองแนวคิดขึ้นไป ก็ได้กลายเป็นบทสรุปทั่วไป หรือ หลักการสำหรับหลักเกณฑ์ในการ กำหนดเนื้อหาสาระว่าผู้เรียนจะต้องเรียนอะไรบ้างในหัวเรื่องที่จัดดำเนินการเรียนการสอนนั้น ผู้สอน มีเกณฑ์การพิจารณารายละเอียดของเนื้อหาจากหัวเรื่องที่กำหนดในการเรียน การสอน ดังนี้

๑. เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

๒. เนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียนในแง่ระดับความลึกซึ้งของเนื้อหา โดยมองในแง่ ความสามารถในการรับรู้ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนที่จะสามารถต่อยอดความรู้เดิมเข้ากับ ความรู้ใหม่ได้

๓. เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญ หรือแก่นสารของศาสตร์นั้นๆ

๔. เนื้อหาที่มีประโยชน์เป็นปัจจุบันทันต่อเทคโนโลยีและสามารถนำไปใช้ได้จริง^{๖๓}

ผู้วิจัยได้สรุปการกำหนดเนื้อหาวิชาว่า การกำหนดเนื้อหาวิชานั้น เป็นแนวทางออกของ การเรียนการสอน การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา ควรนำหลัก และทฤษฎีการเรียนรู้ มาพิจารณาประกอบ กัน ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ของ Bloom และผลการเรียนรู้ของ Gagne ซึ่งจะทำให้การ

^{๖๓}Gagne, R. M., *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*, 4th ed.,

เรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาสาระเป็นไปอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการด้านความคิด สติปัญญา และความเข้าใจของผู้เรียน และช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการกำหนดเนื้อหาวิชาจะนำไปสู่มุมมองของการออกแบบสื่อการสอน การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยระบุ และชี้เฉพาะลักษณะของเนื้อหาวิชา มีส่วนช่วยระบุวัตถุประสงค์สุดท้าย เปรียบเสมือนการเตรียมรายละเอียด เพื่อเตรียมสคริปต์ (Script) ถ่ายทำรายการ ดังนั้นจึงเป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งนักออกแบบสื่อการสอนจำเป็นต้องดำเนินการในกระบวนการผลิตสื่อการสอนไม่ว่าจะเป็นสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อการสอนประเภทอื่นๆก็ตาม โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดเนื้อหาโดยจัดลำดับเนื้อหาเพื่อการศึกษาตามลำดับต่อไปนี้

๑. เรียงตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เกิดขึ้น เช่น เนื้อหาที่เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

๒. เรียงตามลำดับขั้นตอน เช่น เนื้อหาที่แสดงกระบวนการทำงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดภารกิจนั้นๆ

๓. เรียงตามหัวข้อเรื่อง เช่น ความหมายของวัสดุกราฟิก ประเภทของวัสดุกราฟิก ประโยชน์ของวัสดุกราฟิกและวิธีการผลิตวัสดุกราฟิก เป็นต้น

๔. เรียงจากง่ายไปหายาก เช่น การสอนคำศัพท์ในภาษาอังกฤษโดยเริ่มจากคำพยางค์เดียว สองพยางค์ สามและสี่พยางค์ตามลำดับ^{๖๔}

ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์จากผลสรุป ในการกำหนดเนื้อหานั้นถือว่าเนื้อหาเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ ดังนั้นครูจะต้องเลือกใช้เนื้อหาที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ดีที่สุด

๒.) การวางแผนจัดการเรียนรู้ หมายถึง องค์ประกอบด้าน“การจัดการเรียนรู้” นับว่าเป็นองค์ประกอบหลักที่แสดงถึงการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายที่แท้จริงของการเรียนรู้ บทบาทของครู และบทบาทของผู้เรียนการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำสำเร็จได้เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ครู และผู้เรียน มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมายของการเรียนรู้

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการจัดทำแผนการเรียนรู้ไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวถึง การจัดแผนการเรียนการสอนเป็นการกำหนดรายวิชาต่างๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีเป้าหมาย เป็นการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้าตลอดระยะเวลาของการศึกษา

^{๖๔} ปรัชญา ใจสะอาด, *บทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอน*, (๒๕๒๒), หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

จะต้องศึกษาอะไรบ้าง มากน้อยเท่าไร โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่มีประกอบอยู่ในหลักสูตร วิธีจัดแผนการเรียนจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดความสนใจและความสามารถจากภาคปฏิบัติ โรงเรียนมักจัดแผนการเรียนโดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถควบคู่กันไปกับการคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ครู เครื่องมือ และอุปกรณ์ มีอย่างไรจัดอย่างนั้น และจัดตามความเห็นชอบโรงเรียนและครู^{๖๕}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า สถานศึกษาต้องจัดทำแผนการเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนได้ตามถนัดตามความสนใจและความสามารถ แผนการเรียนเป็นการกำหนดรายวิชาให้นักเรียนมีวิชาบังคับ วิชาเลือก และวิชาเลือกเสรีอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหน้าที่ของฝ่ายวิชาการที่จะต้องศึกษาโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรให้เข้าใจโดยละเอียด และในการจัดแผนการเรียนควรอาศัยข้อมูลต่อไปนี้^{๖๖}

๑. มีการสำรวจสภาพท้องถิ่น อุตสาหกรรม และความต้องการของผู้ปกครอง
๒. มีการสำรวจความต้องการของนักเรียนนักศึกษา
๓. มีการสำรวจความต้องการของสถานประกอบอุตสาหกรรม
๔. มีการสำรวจความพร้อมของสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร เครื่องมือ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการแปลงสาธิต โรงประลอง เป็นต้น
๕. มีการนำผลสรุป มาสรุปวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การจัดแผนการเรียนของนักเรียนนักศึกษา
๖. แผนการเรียนที่เปิดสอนจากการประชุมพิจารณาปรับแผนการเรียนได้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน

การจัดแผนการเรียนนี้ สถานศึกษาแต่ละแห่งจะจัดแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนครูอาจารย์ สถานศึกษาขนาดใหญ่สามารถจัดแผนการเรียนได้มากสถานศึกษาขนาดเล็ก

สรุปได้ว่า การจัดแผนการเรียนเป็นการกำหนดรายวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีเป้าหมายเป็นการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้าตลอดระยะเวลาของสถานศึกษาจะต้องศึกษาอะไรบ้าง มากน้อยเพียงไร โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระที่มีประกอบอยู่ในหลักสูตร โดยคำนึงถึงผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดความสนใจและความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ครู เครื่องมือ และอุปกรณ์ รวมถึงความเห็นชอบของโรงเรียนและคณะครู

^{๖๕} กิติมา ปรีดีดีลิก, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๖๒.

^{๖๖} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๘๕.

การจัดตารางสอน

ในการจัดตารางสอนนั้น มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

หวน พินรุพันธ์ กล่าวว่า การจัดตารางสอนเป็นการบริหารงานวิชาการอีกประการหนึ่ง เพราะตารางสอนเป็นการนัดหมายระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนหรือเป็นการกำหนดวิชาและเวลาที่จะให้เรียน โดยละเอียดประจำตลอดสัปดาห์ การจัดตารางสอนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง

๖๗

การจัดตารางสอนควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. การจัดวิชาไว้ตอนเช้า หรือตอนบ่าย หรือคาบแรกคาบสุดท้าย ควรดูลักษณะของวิชาด้วย

๒. วิชาที่การปฏิบัติมากควรจัดเป็น ๒ คาบต่อกัน

๓. ควรจัดจำนวนคาบ หรือเวลาเรียนตอนเช้าให้มากกว่าตอนบ่าย

๔. วิชาที่ใช้ความคิดมากไม่ควรซ้อนกันหลายวิชาในวันเดียวกัน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชาและเวลาที่จะเรียนโดยละเอียดประจำวัน ตลอดสัปดาห์ มีหลักในการจัดตารางสอนดังนี้^{๖๘}

๑. จัดให้ครบตามโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้ลงทะเลียนและเรียนได้ตามหลักสูตร

๒. มีการพิจารณาการจัดตารางสอนตามธรรมชาติของแต่ละวิชา เพื่อเอื้ออำนวยต่อการเรียนของนักเรียนนักศึกษา ไม่ให้เกิดความเครียดหรือเหนื่อยเกินไป และไม่ให้ผลรายวิชาหนึ่งกระทบกับอีกวิชาหนึ่ง เช่น วิชาภาคปฏิบัติ ควรจัดควบคู่กับทฤษฎีของวิชานั้น และไม่ควรเป็น ๒ รายวิชาในวันหนึ่ง

๓. จัดให้มีเวลาที่นักเรียนนักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

๔. จัดวิชาที่เป็นทฤษฎีและมีการคำนวณไว้ในภาคเช้ามากกว่าบ่าย

๕. ควรพิจารณาถึงครูอาจารย์ เช่น ความสะดวกที่จะสอน การมีเวลาว่างตรงกันเพื่อการประชุมหารือในภาควิชาหรือแผนกวิชา

กิตติมา ปรีดีติลล กล่าวว่า การจัดตารางสอน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือผู้ช่วยฝ่ายวิชาการจะจัดขึ้นเพื่อเป็นตารางกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในระยะหนึ่งสัปดาห์ โดยกิจกรรมนั้นจะสัมพันธ์กับ เวลา หลักสูตร และหลักการพัฒนาผู้เรียน การบริหารงาน

^{๖๗} หวน พินรุพันธ์, การบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๔๙.

^{๖๘} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๘๖-๑๘๗.

วิชาการจะบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดตารางสอนด้วยเพราะถ้าตารางสอนไม่ถูกต้องครบถ้วน เนื้อหาในหลักสูตรในเวลาจำกัดผลเสียก็จะเกิดกับผู้เรียน ดังนั้นการจัดทำตารางสอน ผู้บริหารควรคำนึงถึงหลักในการจัดต่อไปนี้^{๖๙}

๑. ต้องบรรจุวิชาเรียนและเวลาเรียนให้ครบตามหลักสูตรที่กำหนดให้
๒. กำหนดเวลาเรียนโดยแบ่งเป็นจำนวนคาบของแต่ละวิชาและแต่ละวัน หากวิชาใดมีความสำคัญที่จะจัดจำนวนคาบมากกว่าบางวิชาย่อมเป็นไปได้
๓. กำหนดวิชาที่เรียนลงในแต่ละคาบวิชา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละวิชา
๔. วิชาที่ใช้ความคิดมากไม่ควรอยู่ซ้อนกันหลายคาบวิชาในวันเดียวกัน
๕. วิชาที่มีการปฏิบัติมากควรจัดเป็น ๒ คาบติดต่อกัน
๖. ควรจัดจำนวนคาบหรือเวลาเรียนตอนเช้าให้มากกว่าตอนบ่าย
๗. การจัดวางวิชาในแต่ละคาบ แต่ละวัน ต้องสัมพันธ์กับเวลาของผู้สอนด้วย
๘. ควรเฉลี่ยปริมาณชั่วโมงของผู้สอนให้ทัดเทียมกัน

อำภา บุญช่วย กล่าวว่า ตารางสอนที่กำหนด วัน เวลา และกลุ่มผู้เรียนที่จำทำการเรียนการสอน ปกติตารางสอนจะจัดไว้เป็นสัปดาห์ การจัดตารางสอนเป็นการวางแผนงานส่วนหนึ่งของโรงเรียนที่จำเป็นยิ่ง เพราะถ้าไม่มีการกำหนดตารางไว้จะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปไม่ราบรื่น การจัดตารางสอนเพื่อให้นักเรียนได้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ครบตรงตามหลักสูตรนั้น เป็นงานละเอียดประณีต ผู้จัดจะต้องเป็นผู้เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดีพอสมควรจะต้องรู้เนื้อหาวิชาอีกทั้งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ วัย และพัฒนาการของเด็กในแต่ละชั้นเป็นอย่างดีเพื่อจะได้จัดเนื้อหาวิชา และคาบเวลาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๗๐}

สรุปได้ว่า การจัดตารางสอนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะจัดทำขึ้น เพื่อเป็นตารากำหนดกิจกรรมต่างๆ เวลา และการนัดหมายระหว่างครูกับนักเรียนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะใช้เรียนตลอดสัปดาห์ ซึ่งมีหลักในการจัดตารางสอน ดังนี้ จัดให้ครบตามโครงสร้างของหลักสูตร กำหนดเวลาเรียนโดยแบ่งเป็นจำนวนคาบของแต่ละวิชาแต่ละวัน กำหนดวิชาต่างๆ โดยดูลักษณะของวิชา ตามความเหมาะสมในแต่ละคาบ วิชาที่เป็นทฤษฎี และมีการคำนวณควรกำหนดไว้ในช่วงเช้า วิชาที่ฝึกปฏิบัติควรจัดเป็น ๒ คาบติดต่อกัน พิจารณาถึง ครู อาจารย์ในวัน เวลา ที่จะช่วงเช้า วิชาที่ฝึกปฏิบัติควรจัดเป็น ๒ คาบติดต่อกัน พิจารณาถึง ครู อาจารย์ในวัน เวลา ที่จะสอน และควรเฉลี่ยปริมาณชั่วโมงสอนให้ทัดเทียมกัน

^{๖๙} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๖๒.

^{๗๐} อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, หน้า ๖๗.

การจัดครูเข้าสอน

ในการจัดครูเข้าสอนเป็นกิจกรรมที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินการให้เหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ และความคุ้มค่าให้มากที่สุด มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงการจัดครูเข้าสอนไว้ ดังนี้

จิตต์ หมวดสง กล่าวว่า การจัดครูเข้าสอนเป็นหน้าที่อันสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารที่จะรู้จักเลือกจัดครูผู้สอนได้เหมาะสมกับแต่ละวิชา แต่ละระดับชั้น และแต่ละความสามารถของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะมีความรู้และความสามารถในการสอนแล้ว เทคนิควิธีการสอนก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ตลอดจนความสามารถในการปกครองดูแลเด็กอยู่ในกรอบ หรือแนวทางที่ต้องการ หน้าที่อันสำคัญของผู้บริหารก็คือ สามารถเลือกและจัดครูเข้าสอนได้ผลตามที่คาดหวังไว้ และหลักในการจัดครูเข้าสอนมีดังนี้^{๗๑}

๑. สำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดแผนการเรียน
๒. กำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้สอนรายวิชาในแผนการเรียน
๓. จัดตามความถนัดของครูผู้สอน คือ จัดตามวิชาเอก วิชาโทที่เรียนมาจัดตามวิชาที่ครูมีความสนใจหรือวิชาที่ครูมีประสบการณ์มาก่อน
๔. การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยจัดครูคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชาและจัดครูฝ่ายสนับสนุนการสอนช่วยฝ่ายปฏิบัติการและจัดคาบเรียนให้ตรงกัน
๕. จัดหาบุคลากรภายนอกมาช่วยสอนในโรงเรียน
๖. การจัดครูสอนแทนเมื่อครูมาทำการสอนไม่ได้
๗. การใช้จ่ายเงินบำรุงการศึกษาจ้างครูสอน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การจัดครูอาจารย์เข้าสอนเป็นงานฝ่ายวิชาการ การพิจารณาความเหมาะสม และถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็น การดำเนินงานของการจัดครูอาจารย์เข้าสอนมีดังนี้^{๗๒}

๑. การสำรวจความพร้อมของบุคลากรด้านครูอาจารย์ ก่อนเปิดหลักสูตรใหม่หรือเปิดแผนการสอนเพิ่ม
๒. สำรวจภาระงานของครูอาจารย์
๓. สำรวจคุณสมบัติของครูอาจารย์ เช่น วุฒิ ประสบการณ์ ความชำนาญในด้านการสอนของแต่ละวิชา

^{๗๑}จิตต์ หมวดสง, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๙๖-๙๗.

^{๗๒}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๘๙-๑๙๐.

๔. จัดตามความพร้อมของครูผู้สอน เช่น ความถนัด และความต้องการในการสอน
ได้แก่

๑. จัดตามวุฒิทางการศึกษา
๒. จัดตามความสนใจและความถนัด
๓. จัดตามความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

๕. การแก้ไขปัญหาการขาดครูอาจารย์

๑. ให้ครูอาจารย์ได้ไปฝึกอบรมในบางรายวิชาที่ขาดแคลนครูอาจารย์ที่จะสอน
๒. จัดบุคลากรฝ่ายอื่นให้ช่วยสอน เช่น บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน
๓. จัดรวมกลุ่มนักเรียนนักศึกษา
๔. จัดหาวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

สรุปได้ว่า การจัดครูเข้าสอนจะต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ สติปัญญา นิสัย
ใจคอ ของครูแต่ละคนว่ามีความเหมาะสมที่จะสอนในวิชาที่สอนและระดับใด อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่
ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อปรับปรุงวิธีสอนอยู่เสมอ มีบุคลิกลักษณะดีเป็นที่เคารพและศรัทธาของ
นักเรียน ดังนั้น การจัดครูเข้าสอนจะต้องพิจารณาวิธีในการจัดอย่างรอบคอบ

การจัดชั้นเรียน

กิตติมา ปรีดีติลล กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนมีความสำคัญไม่น้อยต่อการเรียนการสอนใน
การบริหารโรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นจะต้องทราบถึงจำนวนชั้นที่จะทำการสอนจะแบ่งเป็นอย่างไร
เป็นกี่ชั้น แต่ละชั้นจะยึดถือวิธีการคัดเลือกอย่างไร สิ่งนี้จะต้องทราบก่อนเพื่อประสานงานกับฝ่าย
อาคารสถานที่และฝ่ายวิชาการอีกทีหนึ่ง ในการจัดชั้นเรียนนี้อยู่กับจุดมุ่งหมาย และปรัชญาของ
โรงเรียน แต่หลักที่น่าจะคำนึงถึง คือ การพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เต็มที่ อาจะจัดชั้น
โดยคำนึงถึงความแตกต่างในความสามารถของแต่ละคนก็ได้ การจัดแบ่งชั้นเรียนอาจจัดกระทำได้
หลายวิธี คือ แบ่งตามความสามารถ แบ่งแบบคละ แบ่งตามเอกัตภาพ^{๗๓}

นิพนธ์ กินาวงศ์ กล่าวว่า การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน หมายถึง การแบ่งนักเรียนแต่ละ
ระดับชั้นเป็นห้องๆ ในกรณีที่นักเรียนในระดับชั้นใด มีมากกว่า ๑ ห้องเรียน งานในด้านการ
แบ่งกลุ่มนักเรียนนั้น อาศัยแนวคิดทางจิตวิทยา และความรู้ทางวัตกรรมการศึกษาเข้าช่วย สามารถ
แบ่งชั้นเรียนได้หลายวิธี คือ การแบ่งกลุ่มนักเรียนแบบคละ การแบ่งกลุ่มนักเรียนตาม
ความสามารถ การแบ่งกลุ่มแบบไม่มีระดับชั้น และการเรียนแบบรายบุคคล^{๗๔}

^{๗๓}กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๖๔-๖๕.

^{๗๔}นิพนธ์ กินาวงศ์, เอกสารคำสอน หลักการบริหารการศึกษา, หน้า ๖๙.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า การจัดชั้นเรียนในระดับการศึกษาขั้นต้นจะแบ่งกลุ่มนักเรียนได้ ดังนี้ คือ^{๗๕}

๑. การจัดกลุ่มตามความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยพิจารณาจากผลการเรียน โดยจัดเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีคะแนนสูง การดูผลการเรียนของนักเรียนจะพิจารณาจากแต่ละวิชาหรือคะแนนเฉลี่ยรวมทุกวิชา

๒. การจัดแบ่งตามรายชื่อ จัดโดยการคละกันไปตามบัญชีรายชื่อ บางครั้งก็เป็นการเรียงลำดับตัวอักษรของชื่อนักเรียน โดยไม่คำนึงถึงความสามารถพิเศษของนักเรียน

๓. จัดตามวิชาที่เป็นความสามารถพิเศษที่นักเรียนลงทะเบียนเรียน เช่น นักเรียนดนตรี นักเรียนเกษตร นักเรียนอุตสาหกรรมศิลป์ เป็นต้น

๔. จัดแบบผสมผสาน กล่าวคือ บทเรียนกลุ่มเดียวกับบางครั้งก็เรียนวิชาเดียวกัน แต่ถ้าเป็นวิชาเลือกก็จะไปเรียนรวมกับผู้ที่ยื่นรวมกับผู้ที่ยื่นวิชาเลือกนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การจัดชั้นเรียนนั้น มีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ในการบริหารโรงเรียนการจัดชั้นเรียนขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของโรงเรียน และผู้บริหารต้องพึงระลึกว่า การจัดชั้นเรียนที่ถูกต้องและเหมาะสม ย่อมช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

การจัดแบบเรียน

ในการจัดการเรียนการสอน การจัดแบบเรียนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สถานศึกษาต้องให้ความสนใจในการเลือกแบบเรียนหรือกำหนดแบบเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถได้ตามศักยภาพ ได้มีนักศึกษาได้กล่าวถึงการจัดแบบเรียนไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีติลล ได้เสนอวิธีการเลือกแบบเรียนไว้ดังนี้^{๗๖}

๑. เนื้อหาในหนังสือเป็นองค์ประกอบกิจกรรมที่ครูจะสอนในชั้นหรือไม่
๒. เนื้อหาในหนังสือเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ไหม เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนมากน้อยเพียงใด
๓. ภาษาที่ใช้เหมาะสมแก่วัย และพื้นฐานความรู้ของเด็กหรือไม่ เช่น คำหรือประโยคไม่ควรยากหรือซับซ้อนในความเข้าใจของเด็กแต่้วย
๔. หนังสือมีเนื้อหาทันต่อเหตุการณ์หรือไม่
๕. ผู้แต่งตำราเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเขียนหรือไม่
๖. การพิมพ์ การจัดรูปหนังสือ เหมาะสมแก่เด็กหรือไม่

กิตติมา ปรีดีติลล กล่าวว่าแบบเรียน คือ หนังสือที่เขียนขึ้นโดยมีเนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตรเป็นหนังสือที่จัดลำดับเนื้อหาสาระไว้อย่างเป็นระบบ และมีลักษณะง่ายๆ สำหรับใช้ในการ

^{๗๕}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๘๘ – ๑๘๙.

^{๗๖}กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๖๖.

เรียน อาจมีลักษณะเป็นเล่มเดียวเป็นชุด หรืออาจเป็นแผ่นก็ได้ มีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสือประกอบการเรียน เป็นต้น หนังสือเหล่านี้มีความจำเป็นสำหรับการสอนช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างดี การเรียนการสอนที่จะมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับแบบเรียนที่ใช้อย่างแท้จริง หรือเพียงเพื่ออ่านประกอบแบบเรียนที่ใช้ในปัจจุบันแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ แบบเรียนบังคับและแบบเรียนอ่านประกอบจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องรู้จักเลือกแบบเรียนที่มีคุณค่า

พนัส หันนาคินท์ กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนนอกจากจะมีประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอนแล้ว ตำราเรียน นับว่ามีความสำคัญยิ่ง โรงเรียนจึงควรกำหนดแนวทางในการเลือกตำราเรียน เพื่อให้ได้ตำราเรียนที่มีคุณภาพ และการที่จะเลือกตำราเรียนที่มีคุณภาพดีนั้นมีหลักเกณฑ์ในการเลือกแบบเรียนดังนี้^{๗๗}

๑. หนังสือนั้นเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนเป็นส่วนรวม และเหมาะสมกับจุดประสงค์ของวิชานั้นโดยเฉพาะหรือไม่

๒. ความถูกต้องแน่นอนของเนื้อหาในหนังสือ

๓. ลักษณะการอธิบายเนื้อหาวิชา การใช้คำศัพท์ และถ้อยคำต่างๆ ชัดเจนเพียงไร

๔. การจัดเรียงเนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

๕. ครูจะใช้ประโยชน์จากหนังสือในการสอนได้หรือไม่

๖. มีเครื่องช่วยในการค้นคว้าสำหรับนักเรียน

๗. ลักษณะภายนอกของหนังสือ เช่น คุณภาพการพิมพ์ กระดาษ การเย็บการเข้าเล่ม ตลอดจนความน่าจับต้องของหนังสือด้วย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า ตำราเรียนเป็นเครื่องประหยัดเวลาในการสอนของครูอาจารย์ เนื้อหาบางอย่างครูอาจารย์อาจกำหนดให้นักเรียนไปค้นคว้าจากห้องสมุดตามหนังสือที่กำหนดให้อ่านเพิ่มเติม และนำมาอภิปรายหรือจัดทำเป็นรายงานเพื่อให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความรู้กว้างขวาง ตำราเรียนเป็นหลักในการกำหนดเนื้อหาตามหลักสูตรรายวิชาที่เรียน ด้วยเหตุนี้ ครูอาจารย์มีแนวโน้มจะใช้ตำราเรียนหรือแบบเรียนเล่มใดเล่มหนึ่ง หรือเล่มที่ตนเองเขียนให้เพียงเล่มเดียว ครูอาจารย์ควรได้ส่งเสริมบทเรียนนักศึกษาให้ได้ใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม ซึ่งควรจะได้รับความสะดวกสนับสนุนจากฝ่ายบริหารของสถานศึกษา โดยสามารถทำได้ดังนี้^{๗๘}

๑. จัดตำราและแบบเรียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาต่างๆ มาไว้ในห้องสมุด

^{๗๗}พนัส หันนาคินท์, **หลักการบริหารโรงเรียน**, หน้า ๑๙๖-๑๙๗.

^{๗๘}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, หน้า ๑๙๑-๑๙๓.

๒. ให้ครูอาจารย์ได้จัดทำโครงการสอนหรือแผนการสอน โดยกำหนดหนังสืออ่านประกอบให้กับนักเรียน

สรุปได้ว่า การจัดแบบเรียนนั้นผู้บริหารต้องให้ความสนใจและใช้ความละเอียดรอบคอบในการจัดแบบเรียนที่มีคุณภาพตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีความชัดเจน และเขียนได้อย่างถูกต้องในการจัดแบบเรียน อาจใช้วิธีการเลือกแบบเรียนที่ผู้จัดทำขึ้นหรือส่งเสริมให้ผู้สอนจักแบบเรียนขึ้นใช้เอง

การจัดกิจกรรม

ความหมายของกิจกรรมนักเรียน

สำเนา ขจรศิลป์ กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีประโยชน์เป็นศูนย์กลางของกระบวนการศึกษาแต่ละคนให้คนสมบูรณ์แบบมากที่สุด^{๗๙}

คำว้า กิจกรรมนักเรียน มีชื่อเรียกต่างกันไปทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพราะยังไม่มีผู้ใดที่จะบัญญัติศัพท์ที่เป็นสากลโดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยอาจเรียกว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือ กิจกรรมนอกหลักสูตร แต่ในปัจจุบันเรียกว่า กิจกรรมนักเรียน^{๘๐}

ยุพดี ล้อมอรุณ กล่าวว่า กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วยความร่วมมือของนักเรียนเพื่อสนองความต้องการและความสนใจอันเป็นแนวทางสร้างเสริมประสบการณ์และพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญากิจกรรมที่จัดขึ้นอาจจะไม่เกี่ยวกับกิจกรรมในห้องเรียนแต่อาจจะช่วยส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนให้มีคุณค่าและมีประโยชน์มากขึ้น^{๘๑}

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนา นักเรียนด้านต่างๆ นอกเหนือไปจากสิ่งที่บังคับให้ทุกคนต้องเรียนในชั้นเรียน กิจกรรมที่มุ่งในการพัฒนานักเรียนนั้นหมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนได้จัดกันเอง โดยการดูแลจากอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมนั้นๆ เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ชีวิตในโรงเรียน^{๘๒}

^{๗๙} สำเนา ขจรศิลป์, *การพัฒนากิจกรรมนิสิตนักศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๑.

^{๘๐} สุโขทัยธรรมาธิราช, *มหาวิทยาลัย, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนมัธยมศึกษาหน่วยที่ ๖ - ๑๐, นนทบุรี*, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๖), หน้า ๔๘.

^{๘๑} ยุพดี ล้อมอรุณ, “ปัญหาและความคิดเห็นในการสอนวิชากิจกรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร*, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๖), หน้า ๑๐.

^{๘๒} วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, *งานบุคลากรกิจการนักเรียน*, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๑๔๕.

ธีระวุฒิ ประทุมทรัพย์ กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นประสบการณ์ส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่ได้จัดขึ้นในห้องเรียนตามปกติเหมือนวิชาอื่นๆ ที่มุ่งให้นักเรียนได้รับประสบการณ์เพื่อพัฒนาตนเองจัดเป็นของนักเรียนโดยนักเรียนและเพื่อนนักเรียน^{๘๓}

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกันจัดขึ้นนอกเวลาเรียน และนอกเหนือหลักสูตรที่โรงเรียนกำหนดให้นักเรียนในเวลาเรียนปกติทั้งนี้ด้วยความสมัครใจของนักเรียนเอง และด้วยความช่วยเหลือเอื้ออำนวยความสะดวกของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมแต่ละอย่างบรรลุความสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้^{๘๔}

กุต กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นโปรแกรมให้นักเรียนดำเนินงาน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นนันทนาการ เพิ่มพูนความรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออก ซึ่งความสนใจและความสามารถในการจัดหาเงินเพื่อดำเนินการเองและอยู่ภายใต้การควบคุมของโรงเรียน^{๘๕}

สมพงษ์ มั่นระวัง กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยนักเรียนและเพื่อให้นักเรียนได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นไปด้วยความสมัครใจของนักเรียนเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพและเป็นกิจกรรมที่ไม่มีค่าหน่วยกิตและไม่มีคะแนนให้^{๘๖}

จากการให้ความหมายของกิจกรรมนักเรียนดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาพึงจัดร่วมกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงทางการศึกษา เป็นการพัฒนานักเรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และวิชาการ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ และไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนนใดๆ เข้าไปเกี่ยวข้อง

ความสำคัญของกิจกรรมนักเรียน

วันโหมะมัดนอร์ มะทา กล่าวว่า ความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมนักเรียนมีดังนี้

^{๘๓}ธีระวุฒิ ประทุมทรัพย์, การบริหารกิจกรรมนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๖.

^{๘๔}กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, การบริหารกิจกรรมนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๔๕๔.

^{๘๕}Good, Carter V. Dictionary of Education, New York, McGraw – Hill, 1970, p. 12.

^{๘๖}สมพงษ์ มั่นระวัง, เอกสารคำสอนวิชาแนะแนว ๕๐๑ พื้นฐานการแนะแนวและงานด้านกิจกรรมนักเรียน, พิษณุโลก, (ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๕), หน้า ๒๓๕.

๑. เพื่อสนองต่อความต้องการทางจิตวิทยาของนักเรียน ซึ่งต้องการยอมรับของบุคคลในวัยเดียวกัน การเป็นสมาชิกของกลุ่ม ความสำเร็จการยกย่องชมเชย การฝึกทักษะการช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นเป็นมิตรและเข้าใจกัน เพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหายไป เช่น ความสามารถทางการเรียน เป็นต้น^{๘๗}

๒. ดึงเอาความสนใจ ความสามารถพิเศษและความกระตือรือร้นของนักเรียนออกมา

๓. ช่วยให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของเวลาว่าง

๔. ช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของนักเรียนได้ดีกว่าการเรียนในชั้นเรียน

วิจิตร ธีระกุล ได้กล่าวถึงความสำคัญในการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้^{๘๘}

๑. แสดงออกถึงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่

๒. ค้นหาและฝึกทักษะการเป็นผู้นำที่แอบแฝงอยู่ในตัวเองให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

๓. มีส่วนร่วมในการทำตนให้เป็นพลเมืองดี

๔. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

๕. ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในตัวนักเรียน

ประดัด นิลพังงา กล่าวว่ากิจกรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดให้นักเรียนเพราะ^{๘๙}

๑. เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตวิทยาของนักเรียน ซึ่งต้องการยอมรับของบุคคลในวัยเดียวกัน การเป็นสมาชิกของกลุ่ม ได้รับความสำเร็จ การชมเชย การฝึกทักษะ ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การอยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งอบอุ่นเป็นมิตรและเข้าใจกัน เพื่อทดแทนสิ่งที่ตนเองขาด เช่น ความสามารถในการเรียน

๒. ดึงความสนใจ ความสามารถพิเศษและความกระตือรือร้นของนักเรียนให้แสดงออกมาได้ เช่นกิจกรรมทางด้านการจัดหนังสือ ดนตรี วาดเขียน และกิจกรรมซึ่งมีการแข่งขันกัน นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมเหล่านี้ปรากฏให้เห็นก็ต่อเมื่อมีอิสระในการเลือกทำ ทำโดยสมัครใจและตระหนักในความรับผิดชอบกิจกรรมนั้นๆ

^{๘๗}วันโมหะมัตนอร์ มะทา, การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร, ใน กิจกรรมเสริมหลักสูตรทฤษฎีและปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๑-๒.

^{๘๘}วิจิตร ธีระกุล, การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๑๕.

^{๘๙}ประดัด นิลพังงา, ความคิดเห็นของอาจารย์และนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียนส่วนกลาง, วิทยานิพนธ์ ค.ม., (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๑๘-๑๙.

๓. ช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง เพราะเมื่อนักเรียนมีกิจกรรมซึ่งตนเองสนใจร่วมทำกับเพื่อน เขาจะไม่ตั้งตนเป็นผู้ต่อต้านสังคม นอกจากนี้ยังอาจเกิดความสนใจเพิ่มขึ้น

๔. เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและนักเรียนกับครูอาจารย์ เพราะการได้ทำงานร่วมกัน ทำให้บุคคลได้มีโอกาสรู้จักกันมากขึ้น

๕. ช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของเด็กได้ดีกว่าการเรียนในชั้นเรียน

สมพงษ์ มั่นระวัง ได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้^{๙๐}

๑. สร้างเสริมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่สลับซับซ้อนได้อย่างมีความสุขและสร้างสรรค์

๒. ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง

๓. ช่วยให้นักเรียนมีความรอบรู้หลายอย่าง

๔. ช่วยควบคุมพลังส่วนเกินของนักเรียนและส่งเสริมให้ออกมาในทางสร้างสรรค์และมีประโยชน์

๕. ช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายของการศึกษา

๖. ช่วยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

๗. การร่วมมือร่วมใจกันทำงานก่อให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

๘. เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพกายและจิต

๙. ช่วยให้นักเรียนได้สำรวจตนเอง รู้จักตนเองในด้านต่างๆ ดีขึ้น

๑๐. ส่งเสริมการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญเพิ่มเติมว่าเนื่องจากผู้เรียนมีธรรมชาติที่ต้องการจะรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว โรงเรียนจึงควรใช้การรวมกลุ่มและพลังจากกลุ่มไปในการสร้างสรรค์โดยอาศัยกิจกรรมเป็นเครื่องมือจึงจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนดังนี้^{๙๑}

๑. ได้ค้นพบความสนใจและความถนัดที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้น

๒. ได้ค้นพบว่าตนเองเหมาะสมกับบทบาทในกลุ่มเพื่อนและยอมรับในบทบาทนั้น

^{๙๐} สมพงษ์ มั่นระวัง, เอกสารคำสอนวิชาแนะแนว ๕๐๑ พื้นฐานการแนะแนวและงานด้านกิจกรรมนักเรียน, หน้า ๒๓๕ – ๒๓๖.

^{๙๑} วิชาการ, กรม, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๓.

๓. ทำให้รักและผูกพันกับโรงเรียน รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๔. ฝึกนิสัยที่ดีของการอยู่ในสังคม

สรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการจัดประสบการณ์ของนักเรียน ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนใช้พลังความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ รู้จักคุณค่าของเวลาเป็นเครื่องมือเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ นอกจากนี้กิจกรรมนักเรียนยังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของสถาบันและประเทศชาติอีกด้วย

ประเภทและลักษณะของงานกิจกรรมนักเรียน

พนัส หันนาคินท์ ได้แบ่งกิจกรรมนักเรียนโดยถือลักษณะกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นเกณฑ์ ดังนี้^{๙๒}

๑. กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครอง และการบริหารของนักเรียน ได้แก่ สภานักเรียน สโมสร หรือองค์การนักเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการการปกครองและจัดกิจกรรมต่างๆ

๒. กิจกรรมเกี่ยวข้องกับวิชาการ เช่น ชมรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมวิชาการและประสบการณ์อื่นๆ

๓. กิจกรรมเกี่ยวกับการพิมพ์ ได้แก่ การจัดทำหนังสือพิมพ์ การทำวารสารการเสนอข่าวบทความต่างๆ

๔. กิจกรรมเกี่ยวกับกีฬา ได้แก่ การจัดการแข่งขันกีฬาภายใน กีฬายานนอก กีฬาเพื่อสุขภาพพลานามัยและกีฬาเพื่อเชื่อมความสามัคคี

๕. กิจกรรมเกี่ยวกับการละครและดนตรี การพูดในที่สาธารณะสิ่งเหล่านี้เป็นศิลปะและเป็นการฝึกประสบการณ์ให้แก่นักเรียนเป็นอย่างดี

๖. กิจกรรมเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อบุคคลอื่นๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน นับเป็นคุณธรรมสูงสุดที่มนุษย์พึงมีต่อกัน

ประเภทและลักษณะของกิจกรรมนักเรียนในแต่ละโรงเรียนอาจมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของโรงเรียน กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนานั้น จะต้องได้รับความสนใจและความสมัครใจจากนักเรียนโดยไม่ขัดต่อนโยบายของโรงเรียน

จินตนา ยูนิพันธ์ ได้แบ่งประเภทกิจกรรมนักเรียนตามวัตถุประสงค์ เนื้อหา และลักษณะกิจกรรมแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้^{๙๓}

^{๙๒} พนัส หันนาคินท์, หลักการบริหารโรงเรียน, หน้า ๒๒๒-๒๒๔.

๑. กิจกรรมด้านวิชาการ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ทางวิชาการอันควรได้รับการส่งเสริมให้อิสระทางความคิดแต่ต้องอยู่ในขอบเขต

๒. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ให้แก่นักเรียนในด้านศิลปะและวัฒนธรรม

๓. กิจกรรมด้านกีฬาและนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักเรียนในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม พัฒนาทักษะทางการกีฬาและให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน

๔. กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างสาธารณสมบัติ หรือกิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่นรวมทั้งการพัฒนาตนเองของนักเรียน

๕. กิจกรรมส่วนกลาง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมของนักเรียนและยังเป็นฝ่ายควบคุม รวมทั้งให้การสนับสนุนกิจกรรมนั้นๆ อีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายของกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนอาจเสนอแนะต่อผู้เรียน ไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ดังนี้^{๙๔}

๑. กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เป็นกิจกรรมที่มุ่งจัดขึ้นเพื่อเสริมประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพ โดยอาจเน้นอาชีพอิสระที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ขั้นตอนกระบวนการประกอบอาชีพ จากการศึกษาค้นคว้าและจากประสบการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ควรได้ทดลองปฏิบัติด้วย

๒. กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเกษตร และนำเทคนิควิธีการมาใช้ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานทางการเกษตรให้ดีขึ้น

๓. กิจกรรมส่งเสริมการสหกรณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมการนำระบบสหกรณ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งแก่ตนเองและสังคม

๔. กิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ประสบการณ์ในงานด้านอุตสาหกรรม เพื่อให้ผู้เรียนสนใจในงานอาชีพด้านอุตสาหกรรม

๕. กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความศรัทธาในศาสนา และให้พบเห็นศิลปะและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้รู้สึกชื่นชมและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ไทย

^{๙๓}จินตนา ยูนิพันธ์, องค์การในการจัดกิจกรรมนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

^{๙๔}ศึกษาธิการ, กระทรวง, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓), หน้า ๙-๑๐.

๖. กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้รู้จักและใช้สินค้าไทย เพื่อพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้องเป็นการใช้สินค้าไทย

๗. กิจกรรมการใช้ห้องสมุด เช่น กิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในรายวิชาต่างๆ โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีใช้การสอนเนื้อหาเพิ่มจากบทเรียนในชั้นเรียน

๘. กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่างๆ ในหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ความเข้าใจรายวิชาต่างๆ โดยเน้นการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีใช้การสอนเนื้อหาเพิ่มเติมจากบทเรียนในชั้นเรียน

๙. กิจกรรมกีฬา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเล่นกีฬาร่วมกันเพื่อความสามัคคีมีน้ำใจ นักกีฬาและรักการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

๑๐. กิจกรรมนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ตามความถนัดและความสนใจเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

๑๑. กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมความรู้ความเข้าใจในศิลปะและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้รู้สึกหวงแหนและมีส่วนร่วมในการรักษาไว้เป็นมรดกของชาติสืบไป

๑๒. กิจกรรมทัศนศึกษา เป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้มีโอกาสดูเห็นและสัมผัสกับธรรมชาติ ศิลปะโบราณสถานและแหล่งวิทยาการต่างๆ

๑๓. กิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี – ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดน (เฉพาะชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) เป็นกิจกรรมที่จัดให้มุ่งอบรมบ่มนิสัย ให้เป็นพลเมืองดีตามจารีตประเพณีของชาติบ้านเมือง และตามอุดมคติ อุดมการณ์ของลูกเสือ – เนตรนารี – ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดน โดยการดำเนินการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามข้อกำหนด ของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ กองยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมการรักษาดินแดน

แกรทเธอน และสเปนเดอร์ ได้พิจารณาแบ่งโดยเนื้อหาของกิจกรรม ซึ่งแบ่งได้ ๕ ประเภทคือ^{๙๕}

๑. เนื้อหาด้านการบริการได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการให้บริการ หรือให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลอื่นๆ เช่น การช่วยเหลืออธิบายบทเรียนให้เพื่อนช่วยดูแลการใช้น้ำให้เป็นไปโดยประหยัด อาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น

^{๙๕}Glatthorn, All A, and norman A. Spender, **Middle School/Junior High Principal”a**

Handbook : A Practical Guide for Developing Better School, New York,Dod, 1986, pp. 102–107.

๒. เนื่อหาด้านงานอดิเรกหรือความสนใจพิเศษ ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาหรือขยายความสนใจพิเศษของนักเรียนให้กว้างขึ้น เช่น ชุมนุมประวัติศาสตร์ ชุมนุมสะสมแสตมป์ ชุมนุมถ่ายภาพ เป็นต้น

๓. เนื่อหาด้านการเพิ่มทักษะและการปรับปรุงตนเองได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยเพิ่มพูนทักษะพิเศษหลายๆ อย่างให้แก่นักเรียน เช่นการฝึกพูด การทำอาหาร การซ่อมเครื่องจักรกล เล็กๆ น้อยๆ การทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๔. เนื่อด้านการแสดงและการสื่อสาร ได้แก่ กิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีความสามารถทางด้านการแสดงออกต่อสาธารณชน และการสื่อสารมวลชน เช่น การแสดงละคร การร้องประสานเสียง การทำหนังสือพิมพ์ การออกรายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

๕. เนื่อหาที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคต ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบในเรื่องชีวิตในอนาคต ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบในเรื่องชีวิตอนาคต^{๙๖}

๓) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึงการเรียนรู้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิบัติที่ได้รับจากการเสริมแรง

ด้านวิธีการสอน คือ ขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ เช่น วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย องค์ประกอบสำคัญของการบรรยายคือ เนื้อหาสาระที่จะบรรยาย และการบรรยาย และขั้นตอนสำคัญคือ การเตรียมเนื้อหาสาระ การบรรยาย (พูด บอก เล่า อธิบาย) และการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการบรรยาย ดังนั้นวิธีสอนโดยใช้การบรรยาย ก็คือกระบวนการหรือขั้นตอนที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการเตรียมเนื้อหาสาระที่จะบรรยาย แล้วบรรยาย คือ พูด บอก เล่า อธิบาย เนื้อหาสาระหรือสิ่งที่ต้องการสอนแก่ผู้เรียนและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งต่อความหมายการสอน

๑.รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Instructional Models of Cooperative Learning)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือพัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการเรียนรูปแบบร่วมมือของจอห์นสัน และจอห์นสัน ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนควรร่วมมือกันในการเรียนรู้มากกว่าการแข่งขันกันเพราะการแข่งขันก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการแพ้-ชนะ ต่างจากการร่วมมือกัน ซึ่งก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการชนะ-ชนะ อันเป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าทั้งทางด้านจิตใจและสติปัญญาหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ ๕ ประการ ประกอบด้วย

๑. การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักการพึ่งพากัน (Positive Interdependence) โดยถือว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันและจะต้องพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกัน

๒. การเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยการหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กัน (face to face Interaction) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และการเรียนรู้ต่าง ๆ

๓. การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยทักษะทางสังคม(Social Skills)โดยเฉพาะทักษะในการทำงานร่วมกัน

๔. การเรียนรู้ร่วมกันควรมีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม(Group Processing)ที่ใช้ในการทำงาน

๕. การเรียนรู้ร่วมกันจะต้องมีผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินได้ (Individual Accountability)หากผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้แบบร่วมมือกันนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้กว้างขึ้นและลึกซึ้งขึ้นแล้วยังสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านสังคมและอารมณ์มากขึ้นด้วย รวมทั้งมีโอกาสดำเนินการพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอีกมาก

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ รูปแบบนี้มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ รวมทั้งได้พัฒนาทักษะทางสังคมต่าง ๆ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการคิด การแก้ปัญหาและอื่น ๆ

กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีวิธีการดำเนินการหลัก ๆ ซึ่งได้แก่ การจัดกลุ่ม การศึกษาเนื้อหาสาระ การทดสอบ การคิดคะแนน และระบบการให้รางวัล แตกต่างกันไปเพื่อสนองวัตถุประสงค์เฉพาะแต่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ต่างก็ใช้หลักการเดียวกันคือหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ ๕ ประการ และมีวัตถุประสงค์มุ่งตรงไป ในทิศทางเดียวกันคือเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ศึกษาอย่างมากที่สุดโดยอาศัย การร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนความรู้กัน

ระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน ความแตกต่างของรูปแบบแต่ละรูป จะอยู่ที่เทคนิคในการศึกษาเนื้อหาสาระและวิธีการเสริมแรงและการให้รางวัล เป็นประการสำคัญ^{๙๗}

๒. รูปแบบการเรียนการสอนของวิลเลียมส์ยุทธวิธีการสอนเมื่อใช้คิดและรู้สึก(Frank E. Williams : Teaching Strategies for Thinking and Feeling) วิลเลียมส์ มีหลักการเกี่ยวกับลักษณะของการเรียนที่มีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้

๑. การเรียนรู้จะเกิดได้ดีเด็กซึ่งเป็นผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมผลิตหรือกระทำด้วย และการเรียนนั้นมีพื้นฐานจากความสามารถและสไตล์ในการเรียนที่แตกต่างกันของผู้เรียน

๒. การคิดและการรู้สึกเกิดขึ้นด้วยกันมิได้แยกจากกัน ทุกครั้งที่บุคคลคิดเรื่องใดโดยกำหนดยุทธวิธีการสอน ดังต่อไปนี้

๓. ยุทธวิธีในการสอนของวิลเลียมส์

๑. การใช้สิ่งที่ตรงข้าม (Paradox) ยุทธวิธีนี้ต้องการให้ผู้เรียนมีความไวต่อการสังเกตความแตกต่างระหว่างความเป็นจริงความเชื่อต่างๆ ไป เพราะการศึกษาสิ่งตรงกันข้าม หรือ (Paradox) นี้เป็นสถานการณ์จริงที่ดูเหมือนไม่จริง เช่นในวิชาสังคมศึกษา การเดินเรือไปทางทวีปตะวันตก แต่เดินทางไปทางตะวันออก

๒. การใช้การเปรียบเทียบ (Analogies) การเปรียบเทียบแบบนี้จะเปรียบเทียบส่วนที่เหมือนส่วนที่มีความแตกต่างกัน เช่นในวิชาสังคมศึกษาให้นักเรียนเปรียบเทียบแพ้นและความนิยมในสมัยวัยรุ่นของพ่อแม่กับแพ้นและความนิยมของวัยรุ่นในปัจจุบัน โดยศึกษามีส่วนใดที่เหมือนและเหตุผล

๓.ให้ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลง (Change) ให้เด็กเห็นถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น การอภิปรายกับนักเรียนถึงวิธีการรักษาสภาพของสิ่งของสัตว์เช่นการแช่ปลาในตู้เย็น การถนอมอาหาร ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าทำไมจึงต้องการรักษาถนอม

๔. ใช้ตัวอย่างของนิสัยความเคยชิน (Habit) ยุทธวิธีนี้ต้องการช่วยให้เด็กหลีกเลี่ยงจากการคิดที่เป็นไปตามความเคยชิน เช่นอภิปรายกับเด็กถึงความเคยชินกับจำนวนเลขหลักสิบให้ลองคิดในหลักอื่น หรือการคิดสิ่งปฏิบัติที่เคยชินและจะมีวิธีการเปลี่ยนนิสัยหรือการปฏิบัติที่เคยชินอย่างไร

^{๙๗}Johnson, David W., and Roger T., Johnson, “Instruction Goal Structure : Cooperation Competitive or Individualistic”, Review of Education Research 44 (1974), 213 – 240.

๕. สอนมิใช่เพื่อปรับตัว (Adjust) สอนเพื่อพัฒนา เช่น สอนให้ในแง่บวกถึงความผิดพลาด การเรียนรู้จากความผิด และการที่จะปรับปรุงสถานการณ์แทนที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เช่น หลังจากการศึกษาเรื่องระบบการปกครองท้องถิ่น ครูพานักเรียนไปสำนักงานเทศบาลในเมือง สังเกตการณ์ทำงานและสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่หลังจากนั้นครูให้นักเรียนคิดโครงสร้างระบบการปกครองท้องถิ่นในอุดมคติและคุณสมบัติคุณลักษณะต่างๆ และให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าจะทำให้เกิดลักษณะและคุณสมบัติเหล่านั้นได้อย่างไร หรือหลังจากการศึกษาปัญหาการขาดแคลนกระดาษ ให้นักเรียนคิดหาวิธีการที่จะหาสิ่งอื่นมาใช้แทนกระดาษ

๖. พัฒนาทักษะในการฟังอย่างสร้างสรรค์ (Creative Reading) ยุทธวิธีนี้ฝึกให้เด็กสร้างสรรค์ความคิดอ่าน “มิใช่อ่านเพื่อทราบว่าจะพูดว่าอะไรแต่เพื่อให้ทราบว่ามันพาเราไปที่ไหน” เช่น ครูให้นักเรียนอ่านแล้วเก็บคำถามต่างๆ ที่นักเรียนไว้ทำรายการไว้หรือรายการโทรศัพท์สนทนาหนังสือ และทำรายการสำนวนต่างๆ^{๙๘}

สรุป จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษายุทธวิธีของการสอนของวิลเลียมสันน์ พอจะวิเคราะห์ได้ว่าการสอนนั้นจะต้องมีการเปรียบเทียบเพื่อให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านนิสัย ด้านมุมมอง แนวคิด ด้านทักษะ ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่จะส่งผลให้เด็กเกิดการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการสอนแนวพุทธวิธี

ในทางพระพุทธศาสนา ชีวิตของมนุษย์เราต้องเผชิญการกับความทุกข์คือปัญหาต่างๆ และแนวทางแก้ปัญหา คือ การรู้จักการพัฒนาปัญญาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหานั้นได้ดังนั้นในการศึกษาจึงต้องมีการฝึกอบรมให้มีปัญญา เมื่อปัญญารู้ตามเป็นจริงแล้ว ก็สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ซึ่ง พระเทพเวทีได้สรุปเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการสอนไปสู่วิธีการแก้ปัญหาไว้ดังนี้

๑. ปัญญา เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นภายในตัวของผู้เรียน
๒. ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้แนะทางการเรียน
๓. วิธีการสอนอุปายและวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรงการเรียนการสอน
๔. อิสระภาพในทางความคิด เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการสร้างปัญญา^{๙๙}

^{๙๘} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๑, หน้า ๑๙๒.

^{๙๙} พระเทพเวที วรธนา สุตฺตวิจิตร, พุทธวิธีการสอน, (นครปฐม : ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๓๗.

แนวการสอนพุทธวิธี

๑. วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย หมายถึง วิธีสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคน สัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจนมากขึ้นวิธีการบรรยายอธิบายเนื้อหาเป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยากเปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมยจะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย ที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้นๆมากที่สุด^{๑๐๐}

ผู้วิจัยสรุปว่า การสอนแบบอุปมาอุปไมยเป็นการสอนที่มีข้อคิดที่หลากหลายเพื่อนำไปใช้กับประโยชน์กับตนเอง และรู้จักการวิเคราะห์ในการเปรียบเทียบหาสิ่งต่างที่อยู่ใกล้ตัวเราเพื่อเป็นการหาคำตอบที่ถูกต้อง

๒. วิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา วิธีสอนแบบปจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบเพราะในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบเป็นวิธีทำให้นักเรียนเกิดปัญญาขึ้นในตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น^{๑๐๑}

๓. วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา ในมงคลสูตร มงคลข้อที่ ๓๐ มีกล่าวว่า “กาเลน ธมฺมสากัจฉา”^{๑๐๒} แปลว่า การสนทนาธรรมตามกาลอันควรเป็นมงคลอย่างยิ่ง คำว่า ธรรมสากัจฉา หมายถึง การสนทนาธรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปรายปัญหา การแสวงหาเหตุผล คิดค้น คัดค้าน หรือคล้อยตามการปจฉาวิสัชนา การโต้ว่าที่วิชาการ การซักถามและการแก้ปัญหา จึงได้อธิบายดังต่อไปนี้

การสอนแบบธรรมสากัจฉา หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนา ของการอภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้ ซักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถาม หรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกันถาม – ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้ ตั้งตัวแทนขึ้นซักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรมได้วิธีสอนแบบนี้เหมาะกับนักเรียนที่มีพื้น

^{๑๐๐}สุคนธ์ สิ้นธพานนท์, สุตยอดวิธีการสอน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำไปสู่วิธีการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่, ๒๕๕๐, หน้า ๑๙๒.

^{๑๐๑}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕.

^{๑๐๒}ขุ.สุ., (บาลี), ๒๕/๓๑๗/๓๗๖.

ความรู้ในเนื้อหาพอสมควรและต้องการที่จะหาความกระจ่างในเนื้อหาเพิ่มขึ้น วิธีการนี้ใช้ได้ดีกับนักเรียนจำนวนน้อย และมีความสามารถในการใช้ภาษา การซักถาม ได้ตอบ แสดงความคิดเห็น อภิปราย อธิบายได้ดีพอสมควร^{๑๐๓}

ผู้วิจัยสรุปว่า วิธีการสอนแบบธรรมสากัจฉา เป็นการสอนให้รู้จักการสนทนาในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเป็นการแสวงหาคำตอบที่เป็นปัญหาหรือเป็นแนวคิด จากนั้นเป็นการสรุปแลกเปลี่ยนคำถามคำตอบและจึงทำให้เกิดความรู้ใหม่

๔. วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔ วิธีการสอนแบบอริยสัจ ๔ หมายถึง มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นกำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์ครูช่วยนักเรียนให้พิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ความรอบคอบ พยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา และนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้

๒. ขั้นตั้งสมมติฐาน หรือขั้นสมุทัยครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาตัวเองว่าสาเหตุการปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ ๑ นั้นมีอะไรบ้าง ครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใดๆ นั้นจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอ หรือแก้ปัญหานั้น และครูช่วยนักเรียนให้คิดว่าการแก้ที่สาเหตุนั้น อาจจะกระทำอะไรได้บ้าง คือให้กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อ ๆ ไป

๓. ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล หรือขั้นนิโรธขั้นทำให้แจ้ง ครูต้องสอนให้นักเรียนได้กระทำหรือทำการทดลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ ๒ ข้อ ค. และเมื่อทดลองได้ผลประการใด ต้องบันทึกผลการทดลองแต่ละอย่าง หรือที่เรียกว่าข้อมูลไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

๔. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล หรือขั้นมรรค

๑. จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลายๆ อย่างนั้น ย่อมจะได้ผลออกมาให้เห็นชัด ผลบางประการชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้บ้าง แต่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้แน่นอนแล้ว และได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการแล้วเหล่านี้หมายความว่า จะต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นั้นไว้ที่ขั้นที่ ๓ ข้อ ข. นั้นจนแจ่มแจ้งว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหานั้นที่กำหนดในขั้นที่ ๑ ได้สำเร็จ

๒. จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหานั้นได้จริง ต่อไปก็สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบ หรือเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน^{๑๐๔}

^{๑๐๓} ธรรมสมร อยู่สุภาพร, **เทคนิคและวิธีการสอนในระดับประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐.

ผู้วิจัยสรุปว่า วิธีสอนแบบบรรยาย คล้ายคลึงกับวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์อย่างที่สุด ขึ้น
 ต่างๆ คือ ๑. ทุข (ชั้นปัญหา) การพิจารณาเพื่อกำหนดปัญหาได้ถูกต้อง ๒. สมุทัย คือการรู้ที่ของ
 ปัญหา และหาวิธีแก้ไขปัญหา ๓. นิโรธ การดับทุกข์คือการทดลองและการบันทึกผล หรือการเก็บ
 ข้อมูล ๔. มรรค คือการหาเหตุผลและการแก้ปัญหา

๕. วิธีสอนแบบไตรสิกขา วิธีสอนแบบไตรสิกขา ความหมาย การสอนแบบไตรสิกขา
 เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัตินั้นให้เห็น
 ประโยชน์คุณโทษตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจัง
 วิธีการสอนแบบไตรสิกขา คือ วิธีการสอนประกอบด้วย ขั้นตอนการศึกษา ๓ ขั้น ดังนี้^{๑๐๔}

๑. ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและ
 วาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติพร้อมที่จะเรียน

๒. ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติให้นักเรียนรวมจิตใจ
 ความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

๓. ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจ
 เข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจและ
 แก้ปัญหาได้เกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็น
 จริง^{๑๐๖}

ผู้วิจัยสรุปว่า การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่ง
 ที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัตินั้นให้เห็นประโยชน์คุณโทษตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้ว
 นำความรู้้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจังครูให้หลักการพิจารณา และกระตุ้นให้นักเรียน
 ค้นพบความรู้จากการปฏิบัติตามหลักธรรมด้วยตนเองครูคอยชี้จุดสำคัญที่ผู้เรียนพึงพิจารณาและให้
 กำลังใจเน้นให้ผู้เรียนต้องปฏิบัติโดยสรวม กาย, วาจาและการฝึกจิตให้ตั้งมั่นจนมีระเบียบทาง
 ความคิดความสามารถ คิดเป็นเหตุเป็นผล เป็นต้น

๖. วิธีสอนแบบเบญจขันธ์ วิธีสอนแบบเบญจขันธ์หมายถึง ใช้หลักการยึดมั่น ถ้อยมั่นใน
 ขันธ์ ๕ อันได้แก่รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งมี ๕ ขั้นตอนคือ

๑. ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้แล้วเกิด
 อารมณ์ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์

^{๑๐๔}ที.ปา., (ไทย) ๑๑/๓๕๔/๒๗๘.

^{๑๐๕}ที.ปา., (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.

^{๑๐๖}แสง จันทรงาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย,
 ๒๕๔๐), หน้า ๕๖.

๒. ขั้นรับรู้(ขั้นเวทนา) ครูควบคุมการสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายตนะทั้ง ๖ ให้ถูกช่องทางรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

๓. ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะ ว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

๔. ขั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นที่นักเรียนวิจารณ์ความผิด ความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติและไม่ควรประพฤติ

๕. ขั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาน) เป็นขั้นใช้คำถามเพื่อโน้มนำความดีหรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตัวเองเป็นที่ตั้ง^{๑๐๗}

๗. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา วิธีสอนแบบแก้ปัญหาเป็นวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอน มีเหตุผล มีการรวบรวมข้อมูล มีการทดลองวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล ดังนั้น จึงอาจเรียกวัดวิธีสอนแบบนี้ว่า วิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ ความมุ่งหมาย การฝึกทักษะการสังเกต การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตีความสรุปความเชื่อมั่นในตัวเอง การคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผล ฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหา และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความคิดอิสระ และการทำงานร่วมกับเพื่อน^{๑๐๘}

สรุปว่า ในการนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ เป็นรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์หลักธรรมอริยสัจ ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยใช้ควบคู่กับแนวทางปฏิบัติเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน และหาทางแก้ปัญหาทางดับทุกข์เป็นต้น

ผู้วิจัยสรุป การสอนแบบอุปมาอุปมัย วิธีการสอนแบบธรรมสากัจฉาเป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิธีสอนแบบอริยสัจ การสอนแบบไตรสิกขา จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องวิธีการสอนที่แสดงไว้แล้วนั้น ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีข้อคิดที่หลากหลายรู้จักเปรียบเทียบรู้จักแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันรู้วิเคราะห์หาเหตุและผล เพื่อที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น ในวิธีการสอนที่กล่าวมานี้ถือว่า

^{๑๐๗} เนาวนิตย์ ใจมั่น, พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

^{๑๐๘} สุคนธ์ สีนธพานนท์, สดุดยอดวิธีการสอน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำไปสู่บทการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒๐.

ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนซึ่งจะเป็นตัวนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

๔.) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวเลขหรือสัญลักษณ์ ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะ หรือคุณภาพของสิ่งที่วัด โดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพหารายละเอียดสิ่งที่วัดว่ามีจำนวนหรือปริมาณเท่าใด แล้วนำผลมาวินิจัยตัดสินสรุปอย่างมีคุณค่าที่ได้วัดผลอย่างมีกฎเกณฑ์และมีคุณธรรมเพื่อนำมาตัดสินว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว เก่งหรืออ่อน ได้หรือตก เป็นต้น

ความหมายและแนวคิดในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

๑. การประเมินผลการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๕๒ ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพครูชั้นสูง ดังนั้นการประเมินการสอนของคณาจารย์ที่เชื่อถือได้อันเป็นการตรวจสอบคุณภาพงานของคณาจารย์ทำทราบ ข้อมูลป้อนกลับ Feedack data สำหรับการพิจารณาตัดสินคุณค่าหรือหาทางเลือกรวมทั้งปรับปรุงและการพัฒนาคุณภาพการสอนให้มีประสิทธิภาพขึ้น

๒. ความหมายการประเมิน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่าการประเมิน Evaluation หมายถึง การพิจารณาและวัดคุณค่าของกิจกรรมใดๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เช่น การประเมินการสัมมนา ประเมินผลการปฏิบัติในรอบปีของบริษัท ส่วนด้าน การศึกษา หมายถึง การวัดคุณค่า หรือการวัดผลความก้าวหน้าทางการศึกษา เช่นการสอบไล่เป็นวิธีการประเมินผลการศึกษาวิธีหนึ่ง^{๑๐๙}

สมหวัง พิริยานูวัฒน์ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การประเมิน หมายถึงการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นกระบวนการที่ให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ สำหรับตัดสินคุณภาพโปรแกรมการศึกษา ผลิตผล กระบวนการ จุดมุ่งหมายของโครงการหรือโปรแกรมหรือการเลือกต่างๆที่ ออกแบบเพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมาย^{๑๑๐}

^{๑๐๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๖๔.

^{๑๑๐}สมหวัง พิริยานูวัฒน์, **วิทยาการสอน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๕.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ ได้กล่าวว่า การประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของวัตถุประสงค์ สิ่งของ หรือการดำเนินงานกิจกรรมว่าบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด มีดีหรือเลวเพียงใด^{๑๑๑}

แนวคิดในการควบคุมและประเมินผลแผนกลยุทธ์ มืองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

๑. การติดตามผลการดำเนินการ (Track Status) เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารที่จะสร้างความมั่นใจได้ว่า การปฏิบัติงานขององค์กรเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและสามารถสร้างผลงานที่สอดคล้องตามเป้าประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่วางเอาไว้ การติดตามผลการดำเนินงานจะช่วยให้ผู้บริหารทราบข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นข้อมูลแก่ผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การติดตามผลการดำเนินงานนี้ หมายความว่ารวมถึงการรวบรวมผลการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาของกิจกรรม งาน โครงการต่างๆ สอดคล้องตามตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงานในแต่ละระดับที่ได้กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี

๒. การรายงานความก้าวหน้า (Communicate Progress) เป็นกระบวนการหลังจากที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ภายใต้กรอบของตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาแล้ว เป็นหน้าที่ของผู้มีหน้าที่ในการกำกับติดตามผลที่จะต้องจัดทำรายงานสรุปเสนอต่อผู้บริหารให้ได้รับทราบความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานเป็นระยะ รวมทั้งควรส่งข้อมูลย้อนกลับให้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้ผู้รับผิดชอบแต่ละระดับ ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม

๓. การวัดผลและประเมินผล(Measurement and Evaluation)จะประกอบด้วย กระบวนการย่อย ๓ ขั้นตอน ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล พร้อมทั้งการนำเสนอผลการประเมิน การวัดผลและประเมินผลจะเป็นการประเมินผลสำเร็จของการปฏิบัติงานตามแผนในแต่ละรอบเวลาที่กำหนด ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนกลยุทธ์รอบต่อไปขององค์กร^{๑๑๒}

สรุป แนวคิดในการควบคุมและประเมินผลแผนกลยุทธ์ เป็นการเตรียมการไว้ล่วงหน้า เมื่อถึงเวลาเมื่อโอกาสมาถึงก็จะสามารถนำมาเชื่อมโยงปรับเปลี่ยนเพื่อนำไปใช้ในปัจจุบันได้ต่อไปไม่

^{๑๑๑}ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายส่งสุขภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๙๔.

^{๑๑๒}ชัยสิทธิ์ เณลิมมีประเสริฐ, “ความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ชาติ และกรณีตัวอย่างกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑/๓๙-๑/๔๐.

ต้องเสียเวลาที่จะไปคิดทำใหม่ที่จะต้องใช้เวลาอีก เพราะฉะนั้นการควบคุมและประเมินผลแผนกลยุทธ์จึงมีความสำคัญในการวางแผนงานต่างเป็นอย่างดี

แนวคิดและหลักการในการควบคุมและติดตามผลการปฏิบัติงานได้แก่

๑. กระบวนการในการควบคุมและติดตามผล แยกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑.การกำหนดมาตรฐานที่ใช้วัด(Establishing Standard) ทุกองค์กรจะมีวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้นมาตรฐานที่กำหนดนโยบายจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น มาตรฐานโดยทั่วไปแยกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑.มาตรฐานผลผลิต (Output Standard) ซึ่งวัดด้วยปริมาณ คุณภาพ ต้นทุน และเวลาที่ใช้ จำนวนเงินที่ใช้เปรียบเทียบกับงบประมาณ จำนวนหน่วยผลิตและขนาดของบริการที่ใช้ในระยะเวลาที่กำหนด

๒. มาตรฐานปัจจัยที่ใช้ในการผลิต (Input Standard)จะวัดด้วยความพยายามที่ให้กับงาน (Work Effort)เช่น การวัดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร เป็นต้น

๒. การวัดผลงานที่ทำได้จริง(Measuring Actual Performance)ได้แก่การวัดผลงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นหน่วยการผลิตที่จริง หรือความพยายามที่ให้กับงานจริง หน่วยวัดที่ใช้จะต้องเป็น

อย่างเดียวกันกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นมา เช่น จำนวนที่ผลิต จำนวนวันที่ขาดงาน จำนวนเพิ่มจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลงานเหล่านี้ได้มาจากการรายงาน การสังเกต และสถิติตัวเลขต่างๆ

๓. การเปรียบเทียบผลงานที่ทำได้จริงกับมาตรฐาน (Comparing Actual Performance with Standard) เป็นการเปรียบเทียบเนื้อหาความแตกต่างที่เกิดขึ้น ระหว่างหน่วยงานที่ทำให้จริงกับมาตรฐาน

๔. การแก้ไขให้ถูกต้อง (Taking Corrective Action) ได้แก่การดำเนินการทางด้านการบริหาร เมื่อพบความแตกต่างระหว่างผลงานที่เกิดขึ้นจริง กับมาตรฐานเพื่อปรับการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่ต้องการ^{๑๑๓}

สรุป กระบวนการในการควบคุมและติดตามผลใน ๔ ขั้นตอนที่กล่าวมาแล้วนั้น กระบวนการที่สามารถทำให้การปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ได้จริง เพราะมีการกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน มีการวัดอย่างจริงจัง เอาผลที่วัดมาเปรียบเทียบกับนำไปแก้ไขในข้อที่บกพร่องต่อไป เพราะฉะนั้นแนวคิดเช่นถือว่ามีผลสำคัญ

^{๑๑๓}เสนาะ ดิยาว, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙๓-๓๑๕.

เทคนิคในการควบคุมและติดตามผล แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การควบคุมด้านคุณภาพ หมายถึงเทคนิคต่างๆ ที่นำมาใช้เพื่อวัดว่าสินค้าและบริการที่ผลิตได้นั้น ตรงต่อความต้องการของลูกค้า

๒. การควบคุมด้านปริมาณ คือการควบคุมที่มีการใช้ตัวเลขต่างๆ เพื่อนำมาใช้วัดผลในทางปริมาณ เช่นการวัดจำนวนผลผลิตว่าเป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้หรือไม่

๓. การควบคุมด้านค่าใช้จ่าย โดยการใช้งบบงบประมาณเพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นเทคนิคที่สำคัญและนิยมใช้มากที่สุด โดยการให้หน่วยงานจัดทำงบประมาณการใช้จ่ายในทุกๆ ด้านไว้ล่วงหน้า เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ ผู้บริหารก็จะสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายโดยวัดผลการใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับงบประมาณที่ตั้งเอาไว้

๔. การควบคุมด้านเวลา คือการควบคุมให้งานต่างๆ ดำเนินไปได้โดยสามารถจัดทำได้เสร็จตามกำหนดเวลาที่วางเอาไว้^{๑๑๔}

สรุป เทคนิคในการควบคุมติดตามผล สำคัญอย่างยิ่งที่ควรจะมีไว้ในการวัดผลติดตามผล และก็มีไว้หลายๆแบบ เพื่อเป็นตัวเลือกในการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับชิ้นงานซึ่งจะทำให้การทำงานนั้นเร็วขึ้น

การควบคุมและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย

๑. ความถูกต้อง(Accuracy)ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ถูกต้องจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ และนำไปใช้ได้ผลตามที่ต้องการ หากการควบคุมเกิดจากข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้ฝ่ายบริหารแก้ไขไม่ตรงจุด โดยไม่อาจทราบได้ว่าควรแก้ไขอย่างไร หรือควรดำเนินการต่อไปอย่างไร

๒. ความทันเวลา(Timeliness)ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้บริหารสนใจและเอาใจใส่ได้ทันเวลา เพื่อการแก้ไขหรือป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น โดยข้อมูลจากการควบคุมและติดตามผลอาจไม่มีความหมายเลยหากได้รับมาล่าช้ากว่าเวลาอันควร ดังนั้นระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาได้อย่างทันเวลา

๓. ความประหยัด (Economy)ระบบการควบคุมและติดตามผลจะต้องสามารถทำให้เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นโดยจะต้องใช้ระดับของการควบคุมให้น้อยที่สุด ประหยัดที่สุด แต่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

๔.ความยืดหยุ่น (Flexibility) ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการเกิดขึ้นใหม่ของสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งระบบการควบคุมควรปรับตัวตามเวลาและสภาพแวดล้อม

^{๑๑๔} รัชชัย สันติวงศ์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔๕-๑๖๐.

๕. การสามารถเข้าใจได้(Understandability)ระบบการควบคุมและติดตามผลควรมีความซับซ้อนน้อยที่สุด เพื่อความสะดวกในการใช้ และคนที่เกี่ยวข้องกับระบบการควบคุมสามารถเข้าใจได้ง่าย

๖. การมีมาตรฐานที่สมเหตุสมผล (Reasonable Criteria)การกำหนดมาตรฐานของการควบคุมและติดตามผลจะต้องสมเหตุสมผล และสามารถทำได้จริงจึงจะสามารถจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติตามได้

๗. การจัดระบบอย่างมีกลยุทธ์ (Strategic Placement)ผู้บริหารจะต้องจัดวางระบบการควบคุมและติดตามผลอย่างมีกลยุทธ์ อันจะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ในการควบคุมได้ ซึ่งระบบการควบคุมและติดตามผลควรครอบคลุมกิจกรรม เหตุการณ์ และการดำเนินงานทุกอย่างภายในองค์กร ซึ่งถ้าหากองค์กรนำระบบการควบคุมและติดตามผลมาใช้โดยขาดกลยุทธ์ที่เหมาะสม ก็จะไม่สามารถบรรลุผลตามต้องการได้

๘. การเน้นกฎแห่งข้อยกเว้น (Emphasis on The Exception) ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารไม่สามารถจะควบคุมและติดตามผลทุกอย่างได้ จึงต้องเน้นเฉพาะเรื่องที่สำคัญ หรือควบคุมติดตามเฉพาะในหลักใหญ่ที่เป็นสาระสำคัญจริงๆ ไม่ใช่ลงไปในรายละเอียดทุกเรื่อง การเข้าไปตรวจสอบควบคุมในทุกรายการจะส่งผลต่อการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ อีกทั้งส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างคล่องตัว

๙. การใช้มาตรการหลายๆอย่าง (Multiple Criteria)การควบคุมและติดตามที่เน้นจุดใดจุดหนึ่ง หรือมาตรฐานใดมาตรฐานหนึ่ง จะทำให้มองปัญหาไม่ครอบคลุม เพราะงานแต่ละงานย่อมมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้นมาตรฐานในการควบคุมและติดตามผลจึงควรกำหนดให้เหมาะสมสำหรับกิจกรรมแต่ละประเภท

๑๐. การแก้ไขให้ถูกต้อง(Corrective Active)การควบคุมและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่เป็นการแจ้งให้รู้ว่ามีข้อบกพร่องผิดพลาดอะไรเกิดขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องเสนอแนะด้วยว่าควรจะดำเนินการแก้ไขอย่างไรเพื่อให้เกิดความถูกต้อง และสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ^{๑๑๕}

สรุป ใน ๑๐ ขั้นตอนของการควบคุมและติดตามผล ผู้วิจัยสรุปว่าเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์อย่างยิ่งถ้าหากว่าผู้ใช้สามารถนำไปใช้ให้ครบทั้งหมดก็จะเป็นผลดีในการดำเนินงานทำให้งานสำเร็จได้เร็วพลันทันต่อเวลาที่วางไว้

คุณลักษณะของการควบคุมและติดตามผลที่ดี ได้แก่

^{๑๑๕} เสนาะ ดีเยาว์, **หลักการบริหาร**, หน้า ๒๔๘-๒๔๙.

๑. ต้องประหยัด ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีนอกจากจะต้องช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าองค์กรจะสามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้แล้ว ในเวลาเดียวกันการควบคุมและติดตามผลจะต้องคุ้มค่างกับต้นทุนในการดำเนินการด้วย ระบบการควบคุมและติดตามผลที่มากเกินไป ความจำเป็น มีวิธีการหรือเทคนิคที่ยุ่งยาก และเสียค่าใช้จ่ายสูงนั้น ย่อมทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ผู้บริหารจึงควรคำนึงถึงต้นทุนทั้งในแง่ของระยะเวลาและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการควบคุมและติดตามผลด้วย

๒. รายงานผลต้องรวดเร็ว การควบคุมและติดตามผลจะต้องสามารถรายงานผลความแตกต่างระหว่างเป้าหมายที่พึงได้รับกับผลงานที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการแก้ไข และปรับปรุงข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่

๓. เน้นส่วนสำคัญของผลงาน การควบคุมและติดตามผลจะต้องเน้นถึงส่วนสำคัญของผลงานอันจะส่งผลต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การวัดในรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่ใช่ส่วนสำคัญของความสำเร็จของงานตามวัตถุประสงค์ย่อมไม่เกิดประโยชน์ เพราะจะไม่ช่วยชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปที่แท้จริงซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จขององค์กร

๔. สามารถเข้าใจได้ง่าย การควบคุมและติดตามผลจะต้องเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เพราะหากกระบวนการมีความยุ่งยากซับซ้อน หรือเลื่อนลอยจนยากที่จะเข้าใจ ก็ย่อมไม่เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติตาม และไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติได้

๕. เป็นที่ยอมรับ การควบคุมและติดตามผลควรมีการชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติเล็งเห็นถึงประโยชน์และเหตุผลประกอบ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความยอมรับ และทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย^{๑๑๖}

ผู้วิจัยได้สรุป การวัดผลประเมินผล ที่ได้จากการศึกษาจากนักวิชาการที่นำมาเป็นแนวทางต่อการศึกษาทั้ง ๑๐ ประการ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนและผู้สอนแต่ละระดับ เป็นเกณฑ์การรายงานผลการเรียนการสอนซึ่งผลที่ได้จากการวัดผลการศึกษาจะมีความเชื่อถือได้ ถูกต้องและบรรลุจุดมุ่งหมายตามต้องการอย่างแท้จริงว่าอยู่ในระดับไหน สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่วางเอาไว้ต่อไป

เนื้อหาและลักษณะการออกข้อสอบ เกณฑ์การตัดสินแต่ละระดับ และการรายงานผลการเรียนผลที่ได้จากการวัดผลการศึกษาจะมีความเชื่อถือได้ ถูกต้องและบรรลุจุดมุ่งหมายตามต้องการอย่างแท้จริง ควรยึดหลักการเบื้องต้นต่อไปนี้

^{๑๑๖} รัชชัย สันติวงศ์, หลักการจัดการ, หน้า ๑๕๓-๑๕๔

๑. วัดได้ตรงจุดมุ่งหมาย โดยต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะวัดอะไร และกำหนดคุณลักษณะของสิ่งที่จะวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด พร้อมทั้งเงื่อนไขที่เป็นตัวเสริมให้แสดงคุณลักษณะนั้นออกมา

๒. ใช้วิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัด เพราะถ้าใช้วิธีการวัดและเครื่องมือที่ไม่เหมาะสมย่อมทำให้ผลการวัดเชื่อถือไม่ได้

๓. ต้องวัดได้ครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการวัด การวัดบางส่วนหรือบางพฤติกรรมย่อมทำให้ผลการวัดนั้นคลาดเคลื่อนไม่แน่นอน และไม่สามารถสรุปผลได้อย่างมั่นใจ ดังนั้นการวัดจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการวัดหลายๆอย่างประกอบกันและต้องวัดให้ครอบคลุมพฤติกรรมการศึกษาทั้ง ๓ ประเภท คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

๔. เลือกสุ่มตัวอย่างของสิ่งที่จะวัดให้เหมาะสม ทั้งด้านเนื้อหา ด้านความสามารถและคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด ผลการวัดที่ได้ถึงจะถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด

๕. ใช้วิธีวัดและเครื่องมือวัดหลายๆประเภท อย่างสม่ำเสมอหลายๆครั้งเพื่อจะได้ผลการวัดที่ถูกต้องเชื่อถือได้

๖. ใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพดี และต้องศึกษาคุณลักษณะของเครื่องมือแต่ละประเภทอย่างละเอียดว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร เพราะผลการวัดที่ถูกต้องเชื่อถือได้ตรงกับพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ต้องการวัด จะต้องขึ้นอยู่กับการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพดีเหมาะสมกับลักษณะที่ต้องการวัด

๗. แปลผลการวัดอย่างถูกต้อง เพราะการวัดทุกครั้งผลที่ได้คือตัวแทนของพฤติกรรมเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะออกมาในรูปของคะแนนแล้วจึงนำเอาคะแนนไปแปลผลเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่มีในตัวบุคคล การแปลผลดังกล่าวนั้นจะได้ผลดีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแปลว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยทั่วไปแล้วการแปลผลการวัดจะแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และเปรียบเทียบกับคนอื่นๆในกลุ่มที่วัดในเรื่องเดียวกัน

๘. มีความยุติธรรม กล่าวคือการวัดผลแต่ละครั้งต้องดำเนินการวัดด้วยเงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่เหมือนกัน ทั้งผู้วัดและผู้ดำเนินการวัดโดยไม่ลำเอียง

๙. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดผลไม่ใช่เป็นเพียงการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไรเท่านั้น ควรมุ่งหวังต่อไปว่าคุณภาพของนักเรียนนั้นเด่นหรือด้อยในด้านใด จะพัฒนาสิ่งเหล่านั้นอย่างไร และจะนำผลการวัดนั้นไปใช้ปรับปรุงในเรื่องการจัดการศึกษา ผู้เรียน ผู้สอนอย่างไรด้วย

๑๐. การวัดควรตั้งจุดมุ่งหมายไว้หลายๆด้าน เช่น มุ่งเอาผลการวัดไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ปรับปรุงหลักสูตรการแนะแนว การบริหารการศึกษา การวิจัย ฯลฯ หลักการ

ประเมินผลการศึกษา การประเมินผลการศึกษาที่จะให้ได้ผลถูกต้องกับสภาพจริงเชื่อถือได้ย่อมเกี่ยวข้องกับผลการวัดที่ดี เกณฑ์หรือมาตรฐานที่ใช้ตัดสิน การตัดสินใจ ประเมินและเป้าหมายของการศึกษา ซึ่งองค์ประกอบต่างๆที่กล่าวมานี้มีความสำคัญต่อผลของการประเมินว่าจะมีประโยชน์อย่างแท้จริงหรือไม่ ดังนั้นการประเมินผลจะดำเนินไปด้วยดี

สรุป การออกข้อสอบเพื่อหาความบกพร่องหรือจุดด้อยในการทำงานนั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สิ่งที่จะทำให้รู้ว่างานที่ทำลงไปในนั้นบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดและผลที่ได้รับนั้นมีคุณภาพหรือมีศักยภาพมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับ การออกข้อสอบหรือหรือคำถามว่าทำได้ตามที่วางแผน หรือไปตามเรื่องที่สอนหรือป่าว ถ้าการออกข้อสอบไปตามเรื่องที่สอนตามวัตถุประสงค์ ปฏิบัติตามแผน ผลที่ได้รับก็จะมีประสิทธิภาพ มีศักยภาพ ทำให้การทำงานการปฏิบัติงานการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพปรากฏว่ามีผู้ทำงานวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

ณรงค์ แก้วเป็ง ได้ทำการศึกษาเรื่อง “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก กรณีศึกษาโรงเรียนหนองครก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่าการทำงานโดยใช้กระบวนการของเดมมิง คือ P-D-C-A ช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็กสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารด้านอื่นๆ ดังนี้ การบริหารงานด้วยวิชาการควรมีการวางแผนจัดทำโครงการปรับปรุงสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการ นอกจากนั้นควรการจัดนิเทศภายในโรงเรียน การประเมินผลการดำเนินงานในโครงการต่างๆและการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งจัดหาสื่ออุปกรณ์ วิทยากร การวัดผลประเมินผล^{๑๑๗}

ทักษิณา อีรภาพกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ต้นทุนและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนภาครัฐและเอกชนและการมีส่วนร่วมของการศึกษาต่อความเติบโตทางเศรษฐกิจ” ผลวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิภาพเทคนิคเฉลี่ยในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันและ

^{๑๑๗}ณรงค์ แก้วเป็ง, “แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษากรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองครก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๙).

อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ทั้งนี้ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อความไม่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนคือจำนวนนักเรียน จำนวนนักเรียนต่อขนาดห้องเรียนและประสบการณ์ในการสอนของครู^{๑๑๘}

อัมพร ลีมนัด ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพทางเทคนิคทางการจัดการศึกษาเฉลี่ยของสถาบันอุดมศึกษารัฐอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเท่ากับ ๐.๗๕๗ โดยมหาวิทยาลัยทั่วไปมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ๐.๘๒๔ ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีค่าเท่ากับ ๐.๓๓๔ เมื่อพิจารณาตามประเภทของสถาบันอุดมศึกษารัฐ พบว่าประสิทธิภาพเทคนิคทางการจัดการศึกษาเฉลี่ยของมหาวิทยาลัยทั่วไป มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลและมหาวิทยาลัยราชภัฏมีค่าเท่ากับ ๐.๗๒๖ และ ๐.๗๕๓ ตามลำดับ^{๑๑๙}

พนิดา แดงศรี ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล จิตลักษณะ และความผูกพันต่อองค์กรที่มีต่อประสิทธิผลการทำงาน ผลการวิจัยได้ข้อสรุปดังนี้^{๑๒๐}

๑.พนักงานธนาคาร ที่มีอายุมากมีประสิทธิภาพผลที่มงานสูงกว่าพนักงานธนาคารที่มีอายุน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

๒.พนักงานธนาคารที่มีประสบการณ์ทำงานมาก มีประสิทธิผลที่มงานไม่แตกต่างจากพนักงานธนาคารที่มีประสบการณ์ทำงานน้อย

๓.พนักงานที่มีจิตลักษณะ ๕ ด้านสูง ได้แก่ เจตคติต่องานธนาคาร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สุขภาพจิต ลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตนเอง ความเชื่ออำนาจในตนและความผูกพันต่อองค์กรสูง มีประสิทธิผลที่มงานสูงกว่าพนักงานที่มีจิตลักษณะ ๕ ด้านต่ำ และความผูกพันต่อองค์กรต่ำ

๔.ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลที่มงาน แต่ประสบการณ์ทำงานไม่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลที่มงาน

๕.จิตลักษณะและความผูกพันต่อองค์กร สามารถร่วมกันทำนาย ประสิทธิผลที่มงานได้ ร้อยละ ๒๑.๗

บุญลดา คุณาเวชกิจ ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการพัฒนาที่มงานสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยได้ข้อสรุปดังนี้^{๑๒๑}

^{๑๑๘} ทักษิณา อธิราชกุล, “ต้นทุนและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนรัฐและเอกชนและการมีส่วนร่วมของการศึกษาต่อความเติบโตทางเศรษฐกิจ”, *วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต* (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗).

^{๑๑๙} อัมพร ลีมนัด, “ประสิทธิภาพการจัดการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ”, *วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

^{๑๒๐} พนิดา แดงศรี, *ปัจจัยส่วนบุคคล จิตลักษณะและความผูกพันต่อองค์กรที่มีต่อประสิทธิผลที่มงาน* (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖), หน้า ๖๕.

๑. พนักงานระดับปฏิบัติการของบริษัทผลิตแอมิเนชั่นแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครมีการพัฒนาทีมงานสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยแนวทางพัฒนาทีมงานไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นทัศนคติในการทำงาน เป็นทีมไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ และพฤติกรรมในการทำงานเป็นทีมเป็นอันดับสุดท้าย

๒. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาทีมงานสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ พบกว่าในด้านปัจจัยส่วนบุคคล มีเพียงระดับการศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาทีมงานสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ในด้านทัศนคติในการทำงานเป็นทีมไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และแนวทางพัฒนาทีมงานไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุฝ่ายงานที่ปฏิบัติ ระยะเวลาการทำงาน จำนวนสมาชิกในทีม มีการพัฒนาทีมงานไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

สุสยาม อนันตสายนนท์ ศึกษาอิทธิพลของลักษณะส่วนบุคคล เชื้ออารมณระดับบุคคลและกลุ่มที่มีผลต่อประสิทธิผลของทีม ผลการวิจัยได้ข้อสรุปดังนี้^{๑๒๒}

๑. พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีเชื้ออารมณระดับบุคคลแตกต่างกัน โดยพนักงานที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีเชื้ออารมณระดับบุคคลสูงกว่าพนักงานที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าส่วนพนักงานที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีเชื้ออารมณระดับกลุ่มไม่แตกต่างกันและพนักงานที่มีอายุต่างกันจะมีประสิทธิผลของทีมงานแตกต่างกัน โดยพนักงานที่มีอายุ ๒๕-๓๙ ปี จะมีประสิทธิผลของทีมงานสูงกว่าพนักงานที่มีอายุในช่วงอื่น ๆ

๒. เชื้ออารมณระดับบุคคลมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับเชื้ออารมณระดับกลุ่ม

๓. พนักงานที่มีเชื้ออารมณระดับบุคคลและระดับกลุ่มสูง จะมีประสิทธิผลของทีมงานสูงกว่ากลุ่มที่มีเชื้ออารมณระดับบุคคลและระดับกลุ่มปานกลางและต่ำ

ปิยะวรรณ กลิ่นสุคนธ์ ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกขององค์กรที่มีผลต่อการเป็นองค์กรที่มีผลสัมฤทธิ์สูงของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการกรมอนามัยร้อยละ ๘๘.๐๐ ระบุว่ากรมอนามัยเป็นองค์กรที่อยู่ในระดับที่ควรมีการพัฒนา ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรม

^{๑๒๑} บุญลดา คุณาเวชกิจ, “ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการพัฒนาทีมงานสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษา : พนักงานระดับปฏิบัติการของบริษัทผลิตแอมิเนชั่นแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐).

^{๑๒๒} สุสยาม อนันตสายนนท์ , **อิทธิพลของลักษณะส่วนบุคคล เชื้ออารมณระดับบุคคลและกลุ่มที่มีผลต่อประสิทธิผลของทีม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๖๕.

การเป็นสมาชิกขององค์การอยู่ในระดับสูง และพบว่าความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การและพฤติกรรม
การเป็นสมาชิกขององค์การ มีความสัมพันธ์กันทางบวกระดับปานกลาง กับการเป็นองค์การที่มี
ผลสัมฤทธิ์สูง ($r = 0.37$ และ 0.38 , $p\text{-value} < 0.01$ ตามลำดับ)^{๑๒๓}

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไม่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน คือจำนวนนักเรียนต่อ
ขนาดห้องเรียนและประสบการณ์การสอนของครู แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารด้านอื่นๆ
สามารถทำได้โดย การบริหารงานวิชาการควรมีการวางแผนจัดทำโครงการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา
หลักสูตรและแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพงานวิชาการ นอกจากนั้นควร
มีการนิเทศภายในโรงเรียน การประเมินผลในโครงการต่างๆ การใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและ
ภายนอกโรงเรียน รวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์สื่อ วิทยากรจากภายนอก การวัดผลแลประเมินผล

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ปรากฏว่ามี
ผู้ทำงานวิจัยไว้หลายท่านดังนี้

กษมา วรวรรณ ณ อุธยา ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพประสิทธิภาพ
ไม่ได้มีความหมายเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปัจจัยอื่นๆ เช่น
ลักษณะของครู-อาจารย์ กระบวนการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมอื่นๆและการจัดการศึกษาที่
ยั่งยืนนั้น บุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งคือ ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ปลูกปั้นและสร้างนิสัยของเยาวชน ปัจจุบัน
ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีจะมีมาก แต่ครูยังมีบทบาทสำคัญใน การอบรมสร้างนิสัย ที่ไม่มี
เทคโนโลยีใดๆ มาแทนได้^{๑๒๔}

ประภาพรณ สุวรรณสุข กล่าวว่า การสอนของครูจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับ
องค์ประกอบ ๒ องค์ประกอบด้วยกันคือ

๑. ครูต้องมีสรรพภาพในด้านวิชาชีพครูสูง ซึ่งหมายถึง ความสามารถที่ครูจัด
ประสบการณ์การสอนได้อย่างมีเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน อีกทั้งมี
ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ตนสอนเป็นอย่างดี

^{๑๒๓}ปิยะวรรณ กลิ่นสุคนธ์, ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกของ
องค์การ ที่มีผลต่อการเป็นองค์การที่มีผลสัมฤทธิ์สูงของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, (กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), หน้า ๕๗.

^{๑๒๔}กษมา วรวรรณ ณ อุธยา,บทบาทของกรมวิชาการกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
,(กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๖), หน้า ๔.

๒. ครูต้องมีบุคลิกภาพที่ดี บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะการแสดงออกของครูทั้งใน ด้านร่างกายและความคิดเห็น บุคลิกภาพของครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วยเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีร่างกายแข็งแรง แต่งกายสุภาพเหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นคนมีเหตุผล มองโลกในแง่ดี และมีกิริยาท่าทางมีเหมาะสม^{๑๒๕}

สุจินต์ วิศวรานนท์ กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนที่มีประสิทธิภาพซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง มีดังนี้

๑. การรู้จักผู้เรียนเพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ผู้สอนควรทำความรู้จักผู้เรียนเกี่ยวกับความต้องการ ความสามารถทางสติปัญญา ความสนใจ ความพร้อมและความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒. การวางแผนการสอน ในการวางแผนการสอนที่ดีครูควรมีความเข้าใจระบบการเรียนการสอน ว่าประกอบด้วยการศึกษาเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การวินิจฉัยภูมิประเมิณผล ซึ่งการวางแผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนตามขั้นตอนของระบบการเรียนการสอนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

๓. เทคนิคในการดำเนินการสอน การดำเนินการสอนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยเทคนิคทักษะและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม รู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนการสอน มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ประกอบกับการนำแผนการสอนมาใช้ได้อย่างเหมาะสม^{๑๒๖}

อีริค เจนเซน (Jensen) สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นหลัก (Brain – Based Learning) โดยเสนอข้อเท็จจริงว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดจะเกิดขึ้นเป็นลำดับที่อาจคาดหมายได้ ลำดับดังกล่าวนี้ จะแบ่งออกได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้^{๑๒๗}

๑. ขั้นเตรียมการ (Preparation Stage) ในขั้นนี้ คือ การเตรียมกรอบงานเพื่อการเรียนรู้ใหม่ และเริ่มใช้สมองของผู้เรียนเกิดการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในขั้นนี้กระบวนการเรียนการสอนมักจะเน้นการทบทวนเรื่องการนำเสนอเป็นภาพ หรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง หากผู้เรียนมีความรู้เดิมมาก่อนที่จะทำให้การเรียนรู้เร็วขึ้น เช่น การฟังเรื่องตลกอาจไม่ช้าเลย หากไม่รู้เรื่องเดิมมาก่อน

^{๑๒๕} ประภาพรพรณ สุวรรณสุข, การพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๐๐.

^{๑๒๖} สุจินต์ วิศวรานนท์ ,การพัฒนาการสอนของครูมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๕-๑๓.

^{๑๒๗} อีริค เจนเซน (Jensen), Brain-Based Learning .Sandiego(The Brain Store Publishing. , 2000) p.33-38.

๒. ขั้นรับรู้ (Acquisition Stage) นิเวรอนส์ของประสาทจะทำงานเชื่อมโยงกัน แหล่งข้อมูลในการรับรู้ ได้แก่ การอธิบาย การบรรยาย การใช้เครื่องมือทางการเห็น การให้สิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติ การแสดงบทบาทตัวอย่าง การอ่าน การทำโครงการกลุ่ม การทำกิจกรรมคู่ ฯลฯ ดังนั้น การให้ผู้เรียนเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างได้ ก็ควรให้เขาได้พูดได้ปฏิบัติ เนื่องจากสมองจะซึมซับข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนเล็ก ๆ มาประสานต่อกันได้ การให้รูปแบบและประสบการณ์จะทำให้สมองของผู้เรียนรับรู้ได้มากขึ้น จนกระทั่งจับข้อมูลสำคัญได้ สมองอาจจะสร้างเงื่อนไข และการรับรู้โดยรวมนั้น ซึ่งผู้เรียนอาจปรับได้ บ่อยครั้งที่มักพบว่าทั้งในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน สิ่งที่ครูสอนอาจไม่ใช่สิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ ดังนั้นในการเรียนการสอนจึงต้องให้สมองของผู้เรียนรับรู้และให้นักเรียนได้ประสบการณ์ต่าง ๆ จากการเรียนรู้เอง สัดส่วนของเวลาที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติและพูด ควรมีมากกว่าการนั่ง และการฟัง ครูส่วนใหญ่มักจัดเวลาสำหรับผู้เรียนน้อยมากในการปฏิบัติทดลอง การอธิบาย การทบทวนความรู้ และผลที่ได้รับก็คือ ต้องมาสอนกันใหม่ มาตรฐานการศึกษาต้องการให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น มีการคิดวิเคราะห์ และขยายเนื้อหาสาระที่เรียน แต่ในทางตรงกันข้าม ครูกลับไม่ขยายกรอบเวลาให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่กว้างขึ้น

๓. ขั้นขยายรายละเอียดเพิ่มเติม (Elaboration Stage) ช่องว่างสำคัญในการเรียนการสอน คือ ช่องว่างระหว่างสิ่งที่ครูอธิบาย กับสิ่งที่นักเรียนเข้าใจ การลดช่องว่างนี้ ครูจำเป็นต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ลึกซึ้งขึ้น และได้ข้อมูลย้อนกลับด้วยกลวิธีให้ความหมายโดยนัย หรืออย่างแจ่มแจ้ง (Explicit) ครูให้การแก้ไขควบคู่กับการสอน โดยหลักการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การขยายความโดยนัยหรืออย่างแจ่มแจ้ง เป็นเรื่องสำคัญในขั้นตอนนี้ กลวิธีที่ให้ ความหมายอย่างแจ่มแจ้ง ได้แก่ การให้ คำเฉลย การตรวจสอบ การย่อความหรือสรุปความ การให้ ข้อมูล สำหรับการให้ความหมายโดยนัย ได้แก่ การเล่นเกมบทบาทสมมติ การไปศึกษานอกสถานที่ การใช้ประสบการณ์ในชีวิตจริง การขยายรายละเอียดเพิ่มเติมในสิ่งที่เรียนรู้ จะช่วยให้สมองมีโอกาสได้จัด วิเคราะห์ ตรวจสอบและเรียนรู้ได้ลึกซึ้งขึ้น การทำงานของระบบประสาทจะพัฒนาได้โดยการลองผิด ลองถูก ยิ่งมีการทดลองฝึกปฏิบัติและได้ข้อมูลย้อนกลับมากขึ้นเท่าใด คุณภาพในการทำงานของสมอง ก็จะยิ่งดีขึ้นเท่านั้น การเรียนโดยการท่องจำอาจจะช่วยให้สามารถทำคะแนนในการสอบได้ แต่อาจจะ ไม่ทำให้สามารถคิดในระดับสูงได้ ดังนั้น นักเรียนจึงควรได้ข้อมูลย้อนกลับในการเรียนรู้ให้มากอย่าง พอเพียง การเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ก็จะตามมาได้เอง ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับก็คือ การมีโอกาสได้ ทบทวนและประเมินงานของตัวเองและของผู้อื่น พร้อมทั้งได้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นเรื่องเป็นราวด้วย วิธีการที่มีประสิทธิภาพ

๔. ขั้นสร้างความทรงจำ (Memory Formation Stage) แม้จะมีการให้กระบวนการขยาย รายละเอียด ในการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทดลอง หรือมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการ

สอน การทรงจำ ก็อาจดีหรือไม่ดีได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเก็บกักความทรงจำนั้น ๆ ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน เช่น การพักผ่อนที่เพียงพอ ระดับของอารมณ์ บริบท อาหาร คุณภาพและปริมาณของการเชื่อมโยงระดับของสมอง สภาวะของผู้เรียน ความรู้เดิม ฯลฯ การพักผ่อนอย่างพอเพียงจะช่วยให้สมองทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการรวบรวมข้อมูล อาหารที่ดีมีประโยชน์ก็สามารถทำให้ร่างกายได้รับสารที่ช่วยให้การทรงจำที่ดีได้

๕. ขั้นบูรณาการเพื่อนำไปใช้ (Functional Integration Stage) ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะสามารถระลึกสิ่งที่เรียนรู้ และนำไปใช้ได้ ขั้นตอนที่สำคัญที่สุด คือ ขั้นตอนที่ ๒, ๓ และ ๔ ซึ่งผู้สอนต้องตระหนักเพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรม การเรียนรู้ได้ตามที่คาดหวัง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โดยการพูด และการปฏิบัติกิจกรรม

Delors ได้กล่าวว่าในยุคสหประชาชาติใหม่ ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ประสบการณ์การเรียนรู้ดังกล่าว ดังนี้^{๑๒๘}

๑. การเรียนรู้เพื่อเข้าใจ (Learning to know) ให้ผู้เรียนได้รับรู้และเรียนรู้ เนื้อหาต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณด้วยเหตุและผล เพื่อเข้าใจรายละเอียดของเนื้อหาหรือแนวคิดต่าง ๆ ลักษณะของการเรียนรู้จึงควรเน้นกระบวนการทางความคิด เช่น การอภิปราย การคิดวิเคราะห์ ฯลฯ

๒. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ (Learning to do) ให้ผู้เรียนมีโอกาสลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้โดยตรงจากการปฏิบัติ

๓. การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน (Learning to live together) ให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกันกับผู้อื่น เพื่อให้รู้จักการแบ่งปัน ความรับผิดชอบร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

๔. การเรียนรู้เพื่อเป็นตัวของตัวเอง (Learning to be) ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้รับประสบการณ์การเรียนรู้โดยการรู้จักคิดและตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตัวเองอย่างมีเหตุผล เพื่อให้เกิดความมั่นใจในตนเอง และมีความเป็นตัวของตัวเองได้อย่างภาคภูมิใจ เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุขในการเรียนรู้

โดยสรุปหลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรทำความเข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้ โดยเฉพาะการทำงานของสมอง ซึ่งเป็นกลไกการเรียนรู้ที่สำคัญ แนวคิดจากกลไกการเรียนรู้จะช่วยให้เข้าใจระบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งแนวโน้มใน

^{๑๒๘} Delors J. [August 1998]. Learning The Treasure Within. UNESCO The Department of Employment, Education and Training ,Canberra.[1990] p.138

การจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จย่อมมีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณาทั้งในด้านตัวผู้เรียน และคุณสมบัติของผู้สอน อันได้แก่ คุณภาพของการจัดการเรียน การสอน และเวลาในการเรียนรู้ของผู้เรียน การพิจารณาจัดขั้นตอนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถได้อย่างแท้จริง ก็นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้สอนต้องตระหนักในการจัดวางแผนการ สอนระยะยาว และระยะสั้นให้สอดคล้องกัน รวมทั้งการพิจารณารายละเอียดขององค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอน นับตั้งแต่การเข้าใจหลักการและทฤษฎีของวิชาที่ทำการสอน การเลือกหรือสร้างสรรค์วิธีการสอน และเทคนิคการสอน รวมทั้งความเข้าใจกระบวนการพัฒนาหลักสูตร สื่อการสอน บทบาทของผู้สอน และผู้เรียน รวมทั้งลักษณะของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรมีโอกาสในการจัดการเรียนรู้อย่างครบวงจร

Roger Sperry (Ph.D) แห่งสถาบันเทคโนโลยี แคลิฟอร์เนีย ซึ่งได้รับรางวัลโนเบล ได้ค้นพบว่าสมองของมนุษย์มีการแบ่งแยกหน้าที่ ในการทำงานอย่างเป็นระบบ และเป็นอิสระแก่กัน โดยแบ่งออกเป็นสมองซีกซ้าย (Left Hemisphere) และสมองซีกขวา (Right Hemisphere) สมองทั้ง ๒ ซีกจะถูกเชื่อมโยงด้วยใยประสาท เพื่อให้สมองทั้ง ๒ ส่วนสามารถรับรู้การทำงานซึ่งกันและกัน โดยมีประสาทส่วนกลาง ทำหน้าที่คล้ายเป็นสะพานเชื่อมโยงสมอง (Corpus Callosum) รับการถ่ายโอนความรู้และประสบการณ์จากการทำงานของสมองทั้ง ๒ ซีก เข้าสู่ประสาทส่วนกลางซึ่งทำหน้าที่เก็บกับความทรงจำ สมองแต่ละซีกจะมีบริเวณ รับรู้จากอวัยวะสัมผัสควบคุม การปฏิบัติการเคลื่อนไหวของร่างกาย (Gazzanica, 1981: 630) สมองซีกซ้ายจะทำหน้าที่รับรู้และสื่อความของ ภาษา เช่น การฟัง การพูด มีความสามารถแยกแยะความเป็นเหตุเป็นผลได้ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สมองซีกขวากจะทำหน้าที่ในการคิด จินตนาการ การใช้ท่าทางเคลื่อนไหว โดยไม่ใช้คำพูด เพื่อสื่อความหมาย การทำงานของสมองทั้ง ๒ ซีกหากมีสมดุลกันแล้ว การเชื่อมโยงการรับรู้ เข้าสู่ประสาทส่วนกลาง โดยผ่านสะพานเชื่อมโยงสมองจะมีประสิทธิภาพได้มาก การรับรู้ที่นั่น ๆ จะคงทนถาวรในระยะยาวได้ทำให้เกิดความทรงจำระยะยาว เช่น การขับรถ การว่ายน้ำ การเรียนโดยการปฏิบัติ หากการทำงานของสมองมีความโน้มเอียงไปเพียงข้างใดข้างหนึ่ง หรือซีกใดซีกหนึ่ง การรับรู้ต่าง ๆ จะเกิดขึ้นเป็นความทรงจำในระยะสั้น ๆ เท่านั้น เช่น การท่องคำศัพท์ (ใช้สมองซีกซ้าย) การอ่านออกเสียง (ใช้สมองซีกซ้าย) การจินตนาการโดยปราศจากการปฏิบัติ (ใช้สมองซีกขวา) นอกจากความทรงจำระยะยาวของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ จากการทำงานของสมองซีกซ้ายและซีกขวาอย่างมีสมดุลแล้ว การจำของมนุษย์จากการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน จะช่วยให้เกิดพิมพ์เขียว (Blue Print) ประทับย้าความทรงจำของผู้เรียนในการรับรู้บ่อยครั้ง เช่น การจำตัวเลข การจำความแตกต่างและคล้ายคลึงกันของเสียง แม้ว่าประสิทธิภาพการทำงานของเซลล์สมองของแต่ละคนจะแตกต่างกัน แต่การฝึกฝน และการรับรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ จะช่วยให้การเรียนรู้และการทรงจำต่าง ๆ พัฒนาได้ดีขึ้น ยกตัวอย่างแม้ว่าคนบางคนอาจได้รับพันธุกรรมที่ดีเลิศจากบิดา มารดา ซึ่งเป็น

อัจฉริยะ แต่หากไม่ได้รับการฝึกฝน หรือรับรู้ข้อมูลจากประสบการณ์ต่าง ๆ ได้มากพอ ก็ย่อมไม่เกิดการเรียนรู้อะไรได้มากนัก ประสิทธิภาพของสมองที่ได้รับจากพันธุกรรมของบิดามารดาก็ย่อมไม่มีความหมายแต่อย่างใดในการเรียนรู้ ประสบการณ์หรือมวลความรู้ที่ได้รับจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ จะกระตุ้นการรับรู้ของสมองได้มาก และมีการเชื่อมโยงส่งข้อมูลผ่านเซลล์ประสาท (Nerve Cells) หรือนิวรอนส์ (Neurons) สมองจะมีการเจริญงอกงามได้ จากการที่เซลล์ประสาท หรือนิวรอนส์ ส่งข้อมูลในลักษณะการกระตุ้นไฟฟ้าทำให้เกิดศักย์ (Electrical Impulses) เซลล์ประสาทจะแยกออกจากกันด้วยรอยต่อ หรือจุดประสาน (Synapse) ระหว่างเซลล์ประเภทหนึ่งกับอีกเซลล์หนึ่ง เมื่อเกิดการกระตุ้นผ่านเซลล์ประสาท เซลล์ประสาทจะปล่อยสารเคมีที่เรียกว่า สารสื่อประสาท (Neuro-Transmitter) เข้าไปในรอยต่อระหว่างเซลล์ประสาท สารสื่อประสาทจะนำหรือทำให้เกิดการกระตุ้นเชื่อมโยงระหว่างเซลล์ประเภทต่าง ๆ ให้ทำงานได้ ข้อมูลข่าวสารจะผ่านระบบประสาทส่วนกลางไปตามเซลล์ประสาทจากตัวหนึ่งไปยังอีกตัวหนึ่ง โดยผ่านบริเวณรอยต่อระหว่างเซลล์ประเภทตัวหนึ่งกับเซลล์ประเภทตัวอื่น ๆ ได้ ทำให้เกิดแขนงของเซลล์ประสาทได้มากหรือยาว และสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้ดี^{๑๒๙}

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทางด้านร่างกาย สมองอารมณ์ และสังคม ตลอดจนสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ เป็นการสอนที่สามารถให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามความถนัดและความสามารถของนักเรียนทุกคน

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

พจนีย์ สวัสดิ์รัตน์ จากการศึกษาและพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต บ้านหนองปั้งไก่อ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั่วไปศึกษาและพัฒนาไปในกิจกรรมในกลุ่มพัฒนาอาชีพต่างๆ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบที่หลากหลายพบว่า การจัดกิจกรรมใดๆควรเกิดจากการทำเวทีชาวบ้านให้บ่อยครั้งศึกษาความต้องการที่แท้จริงและเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและยั่งยืน^{๑๓๐}

^{๑๒๙} Roger Sperry (Ph.D) (1968) Hemisphere disconnection and unity in conscious awareness. American Psychologist 23, 723-33

^{๑๓๐} พจนีย์ สวัสดิ์รัตน์, พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต, (นครราชสีมา : สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

เด่นชัย พันธุ์ศรี ได้ศึกษาปัญหาการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามทัศนของครูประจำกลุ่มและนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูประจำกลุ่มและนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน สายสามัญ จำนวน ๓๘๔ คน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ ๑/๒๕๔๒ จังหวัดบุรีรัมย์ เครื่องมือคือแบบสอบถามปัญหาการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม โดยแบ่งเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ด้านรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า ครูประจำกลุ่มและนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนโดยส่วนรวมมีทัศนต่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปัญหปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อในแต่ละด้านพบว่าด้านสื่อสิ่งพิมพ์มีปัญหาในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อโทรทัศน์ตามลำดับ ส่วนปัญหาในการดำเนินงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม จำแนกตามสถานภาพ พบว่าครูประจำกลุ่มมีทัศนต่อปัญหาในการดำเนินงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปัญหปานกลาง และนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนมีทัศนต่อปัญหาในการดำเนินงานการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปัญหปานกลาง ส่วนปัญหาในด้านรูปแบบการพบกลุ่มพบว่า ครูประจำกลุ่มและนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนมีทัศนต่อรูปแบบการพบกลุ่มรูปแบบที่ ๑ คือ การพบกลุ่มหมวดวิชาภาษาไทย หมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) และหมวดวิชาคณิตศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับปัญหปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ปัญหามากที่สุดคือ ขั้นตอนการฝึกในรายการโทรทัศน์เร็วเกินไป รองลงมาคือ ช่วงระยะเวลาออกอากาศไม่เหมาะสม และมีทัศนในการพบกลุ่มในรูปแบบที่ ๒ คือ พบกลุ่มหมวดวิชาภาษาอังกฤษ โดยรวมอยู่ในระดับปัญหปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีปัญหามากที่สุดคือ ขั้นตอนการฝึกในรายการโทรทัศน์เร็วเกินไป รองลงมาคือ ระยะเวลาในการชมรายการมีน้อยเกินไป^{๑๓๑}

อัษฎา บัวบุญ ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตการศึกษา ๑๑ และปัญหาการปฏิบัติงานใน ๔ ด้าน คือ ด้านการให้คำปรึกษาและแนะแนว ด้านการ

^{๑๓๑}เด่นชัย พันธุ์ศรี, “ศึกษาปัญหาการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามทัศนของครูประจำกลุ่ม จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๒).

จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประสานเครือข่าย และด้านการประเมินผล สรุปรายงานผลการปฏิบัติงานและเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๑ จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ภูมิสำเนา ประสบการณ์การฝึกอบรมครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน และประสบการณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน และรวบรวมปัญหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ปัญหการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๑ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๑ จำนวน ๒๔๙ คน ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๒}

๑. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน ส่วนใหญ่ทำได้ และที่ทำได้มากที่สุด คือการให้คำปรึกษาแนะแนวแก่ผู้เรียนก่อนเรียน รองลงมาคือให้คำปรึกษาแนะแนวแก่ผู้เรียนระหว่างเรียน ส่วนที่ได้น้อยที่สุด คือ จัดทำโครงการที่จะเสนอเข้าสู่แผนพัฒนาตำบล เพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล

๒. ครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๑ มีปัญหาในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับดังนี้ คือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการให้คำปรึกษาแนะแนว ด้านการประสานเครือข่าย และด้านการประเมินผลสรุปรายงานผลการปฏิบัติงาน

๓. การเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนในเขตการศึกษา ๑๑ โดยจำแนกตามตัวแปร คือ เพศ อายุ วุฒิทางการศึกษา ภูมิสำเนา ประสบการณ์การฝึกอบรมครูประจำศูนย์การเรียนชุมชน ประสบการณ์การปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า มีปัญหาในการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการประเมินผล สรุปและรายงานผลการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

^{๑๓๒} อัมภา บัวบุญ, “ปัญหาการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนประจำเขตการศึกษา ๑๑”, วิทยานิพนธ์นิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต (เอกการศึกษาผู้ใหญ่), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

๔. ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานข้อที่เป็นปัญหาและความถี่สูงสุดได้แก่ สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น แบบเรียน เอกสารชุดวิชา ม้วนวีดิทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีไม่เพียงพอ สื่อทันสมัยและไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน รองลงมาได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำท้องถิ่นที่เป็นเครือข่าย ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร ส่วนข้อเสนอแนะ คือควรจัดหาสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนเพิ่มขึ้น จัดสื่อแบบเรียนให้ตรงกับหลักสูตร รองลงมาได้แก่ เครือข่ายในชุมชนควรให้การสนับสนุน เห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

อารียา นะسانی ได้ศึกษาสภาพปัญหาและการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ของครูตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขต กรุงเทพมหานคร และจังหวัดนนทบุรี พบว่า^{๑๓๓}

๑. สภาพการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ กิจกรรมที่ครูใช้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติของนักเรียน ร้อยละ ๖๐ โดยกิจกรรมที่ครูใช้มากคือ ปฏิบัติการทดลอง ร้อยละ ๑๘ ด้านการใช้สื่อการเรียนรูพบว่า ครูร้อยละ ๑๐๐ ใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ คือ หนังสือแบบเรียนวิทยาศาสตร์ ใบความรู้ และใบงานประกอบการปฏิบัติทดลอง ครูเพียงร้อยละ ๓๐ ใช้สื่อสารสนเทศ และการสื่อสาร และแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่าครูร้อยละ ๑๐๐ ใช้วิธีการทดสอบด้วยแบบทดสอบปรนัยโดยครูเป็นผู้ทำการประเมิน ช่วงเวลาที่ทำการประเมิน คือกลางภาคเรียน และปลายภาคเรียน ด้านการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนพบว่า ครูเพียงร้อยละ ๒๐ ทำการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

๒. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีสอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ปัญหาที่พบมากคือการขาดแคลนสื่อ วัสดุอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ และงบประมาณในการ

^{๑๓๓} อารียา นะسانی, การศึกษาสภาพปัญหาและการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ของครูตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๖.

จัดหาสื่อ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ครูขาดความรู้ในการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ด้านการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน พบว่าครูส่วนใหญ่มีความสนใจทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

๓. การแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ครูแก้ปัญหาโดยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง และการเข้ารับการอบรม ส่วนด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารแก้ปัญหาโดยการจัดสรรงบประมาณตามความจำเป็น และครูจัดหาสื่อบางประเภทด้วยตนเอง

จรรรัตน์ เพชรจันทิก ศึกษาการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับจังหวัด กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหินโคน ตำบลหินโคน อำเภोजักรราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่าในการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ปัญหาที่พบคือขาดแคลนอุปกรณ์ ครูภักดิ์ไว้บริการชุมชน และทางราชการไม่มียงบประมาณสนับสนุนในกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ สื่อการเรียนมีน้อย ^{๑๓๔}

นภาพัทธ์ แก้วอ่อน ศึกษาปัญหาการให้บริการสื่อการศึกษาของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตการศึกษา ๙ พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ต่างกัันมีปัญหาในการให้บริการสื่อการศึกษาโดยรวมต่างกัน โดยเฉพาะ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้สื่อ ด้านการหมุนเวียน และการกระจายสื่อ และด้านการให้บริการศึกษาค้นคว้า และยังพบปัญหาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขาด สื่อสิ่งพิมพ์ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน วัสดุ อุปกรณ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ คอมพิวเตอร์ ม้วนวิดีโอ แผ่นวีซีดี เทปคาสเซต มีอยู่จำกัดทั้งด้านปริมาณ ความทันสมัย ไม่เป็นปัจจุบัน ไม่มีสื่อที่หลากหลายในการให้บริการ และยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่พบในการวิจัย คือ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไม่มีความเข้าใจในเรื่องการใช้สื่อรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา จึงเสนอแนะให้อบรมเชิงปฏิบัติการให้กับครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

^{๑๓๔}จรรรัตน์ เพชรจันทิก, “ศึกษการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้รับรางวัลดีเด่นจังหวัด:ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหินโคน ตำบลหินโคน จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาการศึกษาผู้ใหญ่), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

ศรีสง่า โภคสมบัติ ศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม และสมุทรสาคร พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน ด้านการวางแผนงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ ส่วนด้านการบริหารจัดการ และด้านประเมินผล มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก^{๑๓๕}

สรุปได้ว่า การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรพัฒนาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทุกอย่าง เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนจะทำให้กิจกรรมต่างๆดำเนินได้อย่างเรียบร้อยและทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของและทำให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

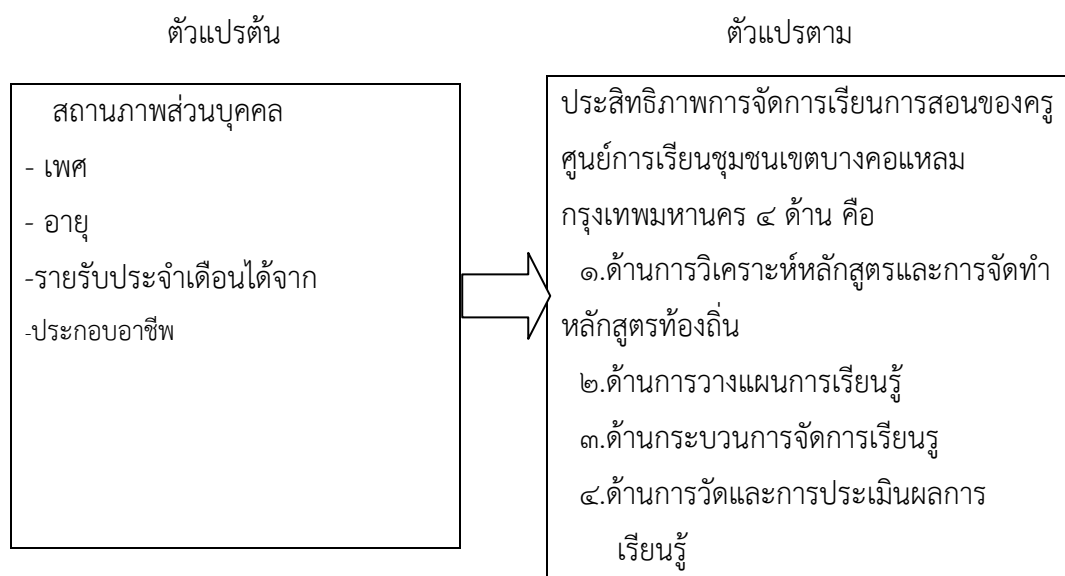
การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร” จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย (*Conceptual Framework*) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (*Independent Variables*) และตัวแปรตาม (*Dependent Variables*) ดังนี้

ตัวแปรต้น (*Independent Variables*) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของนักศึกษาระดับชั้นมัธยมปลายผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายรับประจำเดือน ประกอบอาชีพ

ตัวแปรตาม (*Dependent Variables*) คือ ศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร ๔ ด้านคือ ๑. ด้านวิเคราะห์หลักสูตรการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ๒. ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ ๓. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ๔. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

^{๑๓๕} ศรีสง่า โภคสมบัติ, “ศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต การศึกษาผู้ใหญ่, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙).

ผังแผนภูมิที่ ๒.๑

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบความคิดในการวิจัย